

LUNDS
UNIVERSITET

Att konstruera ett socialt problem

**En kritisk perspektivanalys av två kommunala
arbetsmarknadsprojekt riktade mot
långtidsarbetslösa**

Matilda Birging

Kandidatuppsats (SOPA 63)

VT 2021

Handledare: Anders Lundberg

Abstract

Authors: Matilda Birging

Title: To construct a social problem. A critical perspective analysis of two municipal labor market projects aimed at the long-term unemployed [translated]

Supervisor: Anders Lundberg

Assessor: Staffan Blomberg

Unemployment and long-term unemployment is a recurring topic that is discussed in public debates. The recurring question is how society should solve this problem. But how and why is long-term unemployment considered a social problem? This essay aims to investigate two municipal labor market projects aimed at the long-term unemployed. The material was obtained from the City of Malmö's Labor and Social Affairs Committee and includes project applications, evaluations and final reports from the projects. With the help of Jönson's (2010) perspective analysis and a social constructionist approach, I analyze how the projects construct long-term unemployment as a social problem. With inspiration from Jönson's (2010) analysis scheme, I have been able to identify various problem components in the material examined. Based on the concepts of claims and claimsmaking (Best 2017, Loseke 2003), material from the projects is analyzed to enable an explanation. The question of the essay is: *How is long-term unemployment constructed as a social problem in the City of Malmö's project TAMU Malmö and the Hela Familjen 2.0?* Due to limitations in the material, regarding the extent and divisions among the material, the analysis has certain weaknesses that cannot be explained away. The analysis shows that long-term unemployment is constructed as a social problem by focusing on the individual's own choices and inability to solve their situation on their own. The social workers and work and career leaders within the projects are constructed as rescuers and experts who can help the participants from their situation.

Keywords: long-term unemployment, social problem, social constructionism, perspective analysis, claimsmaking.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Problemformulering	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställning	5
2. Kunskapsläget	6
2.1 Generellt om arbetslöshet	6
2.2 Långtidsarbetslöshet	7
2.3 Arbetsmarknadsinsatser	8
2.3.1 Unga arbetslösa	10
2.4 Integration och segregation	11
2.4.1 Integration genom arbete	12
2.5 Sociala problem i en historisk kontext	13
2.6 Litteratursökning	15
3. Teori	16
3.1 Socialkonstruktionism	16
3.2 Sociala problem som ett teoretiskt ämne	17
3.2.1 Objektivism och subjektivism	17
3.2.2 Sociala problem och anspråk	19
4. Metod	20
4.1 Perspektivanalys	20
4.2 Analysförfarande	22
4.2.1 Analysschema och kodning	23
4.3 Insamlat material	24
TAMU Malmö	25
Hela Familjen 2.0	25
4.3.1 Urval	26
4.4 Metodens tillförlitlighet	27
4.4.1 Tillförlitlighet i kvalitativ forskning	27
4.4.2 Tillförlitlighet och socialkonstruktionism	28
4.4.3 Uppsatsens tillförlitlighet	29
4.4.4 Forskarens roll och förförståelse	29
4.7 Forskningsetiska överväganden	30
5. Resultat och analys	31
5.1 Steg ett	31
5.1.1 Karaktär	31
5.1.2 Orsaker	33

5.1.3 Konsekvenser och omfattning	34
5.1.4 Lösningar	35
5.1.5 Aktörer	36
5.2 Steg två	40
6. Diskussion	43
7. Referenser	45
7.1 Referenslista	45
7.2 Empiriskt material	51

1. Inledning

1.1 Problemformulering

En återkommande fråga i offentliga diskussioner är arbetslöshet och arbetslösa. Bara för perioden mellan den 1 januari 2021 till 7 augusti 2021, genererade sökningen 'arbetslös*' 9 559 träffar i svensk media (Media Retriever Search 2021-08-07). I spåren av pandemin har arbetslösheten ökat och i juni 2021 stod 10,3 % av den arbetsföra befolkningen utan sysselsättning (Statistiska centralbyrån, SCB, 2021a). Det finns stora skillnader mellan vilka som har svårast att få arbete. Om man jämför mellan dem som är inrikes- och utrikesfödda blir skillnaden särskilt tydlig. Bland inrikesfödda är 4,6 % arbetslösa, medan siffran utrikesfödda är 20% (SCB 2021b). Även unga mellan 15-24 år är överrepresenterade i arbetslöshetsstatistiken - under 2020 var 24% i den åldersgruppen utan arbete (SCB 2021c).

Villkoren för arbetslösa har förändrats över tid. Under 1930-talet utvecklades idéer om medborgares rättigheter, inkomsttrygghet och statens skyldighet att skydda sina medborgare (Junestav 2007 s. 27). Under 1900-talet förändrades dock den idén radikalt, för att idag vara mer fokuserad på individens ansvar och skyldigheter gentemot samhället (ESS 2006:3 s. 11;SOU 2000:3 s. 262). Det har utvecklats särskild lagstiftning för arbetslösa unga kallad ungdomsgarantin (*Förordning (2007:813) om jobbgaranti för ungdomar*). Unga vuxna i arbetslöshet påverkas även negativt genom känsla av skuld och en nedvärderande syn på dem som lata ungdomar (Rantakeisu, Starrin & Hagqvist, 1996).

En annan aspekt av arbetslöshet är de som varit utan arbete en längre tid, även kallat långtidsarbetslösa. Denna grupp av arbetslösa lyfts ofta som särskilt problematisk och svårhanterad. Det första kvartalet 2021 uppgick andelen långtidsarbetslösa, i det här fallet de som varit utan sysselsättning i 6 månader eller längre, till 164 000 individer (SCB 2021-05-11). Även i denna grupp är utrikesfödda i majoritet. Frågan som återkommer är hur samhället ska lösa problemet med långtidsarbetslöshet. Men på vilket sätt är långtidsarbetslöshet ett problem?

I denna uppsats vill med jag en socialkonstruktionistisk ansats undersöka hur långtidsarbetslöshet konstrueras som ett socialt problem. Enligt Loseke (2003 s. 6) kan ett socialt problem formuleras från fyra grundpremissor: 1) det är något som är fel, 2) det felet påverkar en stor population, men 3) det går även att ändra detta fel och 4) vi borde ändra det. Här gör Loseke (2003 s. 7f) en uppdelning mellan objekt och person. Ett socialt problem kan mätas i så kallade

“objektiva mått” (exempelvis hur många som lever i fattigdom), samtidigt som det finns människor som lever i problemet (exempelvis människorna som är fattiga).

För att avgränsa min undersökning har jag valt att fokusera på två projekt som drevs av Malmö stads Arbetsmarknads- och socialförvaltning; TAMU Malmö och Hela Familjen 2.0. TAMU Malmö målgrupp är unga mellan 18-29 år som står långt från arbetsmarknaden. Hela Familjen 2.0 riktar sig till familjer där föräldern/föräldrarna erhållit försörjningsstöd i minst 24 månader. Båda projekten riktar sig till de som är långtidsarbetslösa. Med hjälp av perspektivanalys kommer jag att analysera texter från projekten för att undersöka hur långtidsarbetslöshet förstås som ett socialt problem i dessa. En grundläggande utgångspunkt för arbetet är att språket är en social praktik som får verkliga konsekvenser för människor i deras vardag (Roscoe 2019 s. 195f). Det påverkar således även det sociala arbetets praktik (ibid). Genom att analysera projekten kan jag se hur deras förståelse av långtidsarbetslöshet kan påverka människorna som ingår i deras problemformulering.

1.2 Syfte

Uppsatsens syfte är att undersöka hur långtidsarbetslöshet konstrueras som ett socialt problem. Med hjälp av perspektivanalys kommer jag att granska två projekt som bedrivits av Malmö stads arbetsmarknads- och socialnämnd, TAMU Malmö och Hela familjen 2.0, och undersöka hur långtidsarbetslöshet som ett socialt problem konstrueras. Vidare är syftet att undersöka om det går att identifiera vem eller vilka som har möjlighet att konstruera problemformuleringen.

1.3 Frågeställning

- På vilket sätt konstrueras långtidsarbetslöshet som ett socialt problem i Malmö stads projekt TAMU Malmö och Hela familjen 2.0?
- Vem eller vilka har mandat att konstruera denna problemformulering i projekten?

2. Kunskapsläget

I detta avsnitt kommer jag att göra en översikt av tidigare forskning som berör långtidsarbetslöshet och långtidsarbetslösas situation. Inledningsvis presenteras en kort överblick av forskning rörande arbetslöshet generellt. Därefter avgränsas presentationen till att specifikt behandla kunskapsläget för långtidsarbetslöshet och vilka som pekats ut som särskilt utsatta. Avslutningsvis presenteras även en historisk överblick av samhällets bild av sociala problem, samt en genomgång av utförda litteratursökningar.

Arbetslöshet är ett välbeforskat ämne inom samhällsvetenskapen. Det är främst inom sociologi, socialt arbete, psykologi, socialpsykologi och statsvetenskap vi hittar forskningen, men det förankras även i studier inom management och ledarskap, historia och nationalekonomi m.m. I mina efterforskningar av kunskapsläget och tidigare forskning har jag därför valt att fokusera på forskning som berör socialt arbete och sociologi, då dessa bäst kan kopplas till uppsatsens undersökning. Det betyder självklart att redogörelsen blir snävare än den kunnat vara. Men jag ser det fortfarande som relevant att avgränsa min sökning för att kunna få ett meningsfullt utgångsläge.

2.1 Generellt om arbetslöshet

Som tagits upp i problemformuleringen har villkoren för arbetslösa har förändrats över tid. Under 1930-talet utvecklades idéer om medborgares rättigheter, inkomsttrygghet och statens skyldighet att skydda sina medborgare (Junestav 2007 s. 27). Så småningom började den svenska välfärdsmodellen utvecklas (ibid.), där socialförsäkringar som föräldraförsäkring och sjuk- och arbetsskadeförsäkring infördes (Junestav 2007 s. 39). Modellen för inkomsttrygghet institutionaliserades, samtidigt som ett tydligare fokus på att arbetskraften skulle styra arbetsmarknaden (ibid., s. 40). Under 1990-talet förändrades synen på arbetet och man införde en hårdare arbetslinje. Tidigare hade det setts som något medborgare har rätt till, men nu skiftade fokus till skyldigheter (Junestav 2007 s. 53f). Regler och villkor för olika socialförsäkringar skärptes (ibid.). Från politiskt håll menade man att arbetslösa och socialbidragstagare behövde mer "piskor" än "morötter" för att komma ut i arbetslivet (ESS 2006:3 s. 11). Förändringen av den här synen kan kopplas till den ökade arbetslösheten bland befolkningen i och med den ekonomiska krisen under 1990-talet (SOU 2000:3 s. 262). Organiseringen av arbetsmarknaden

gick mot en allt mer marknadsorienterad modell med privata aktörer och samtidigt en decentralisering av ansvaret (SOU 2000:3 s. 34). *Aktivering* av arbetslösa och socialbidragstagare blev det ledande i Sverige och Norden. Rapporten *Svensk aktiveringspolitik i nordiskt perspektiv* (ESS 2006:3 s. 3) presenterar aktiveringspolitiken som ett sätt för enskilda medborgare att ta eget ansvar för “*sin försörjning, sin sysselsättning och sin kompetensutveckling*” och att aktiviteten i sig är ett sätt att ta ansvar. Vidare menar de att “*detta ansvarstagande, aktiviteten, ska utgöra ett villkor för ekonomiska ersättningar*” (ibid.). Jag kommer att vidareutveckla om aktiveringspolitikens former och konsekvenser under avsnittet **2.3 Arbetsmarknadsinsatser**.

2.2 Långtidsarbetslöshet

Det finns flera definitioner av hur länge en person ska ha varit utan arbete för att räknas som långtidsarbetslös. Folkhälsomyndigheten (2020-05-08) använder 12 månader som avgränsning, vilket även Arbetsförmedlingen (2017 s. 5) gör - men de räknar enbart de över 25 år som varit inskrivna hos dem. Statistiska centralbyrån (2021-05-11) drar gränsen vid 6 månader. Jag kommer inte använda mig av en specifik definition i denna presentation av kunskapsläget eftersom litteraturen använder dessa olika. Jag vill dock uppmärksamma läsaren på att det finns olika avgränsningar som kan vara bra att ha i åtanke. I de fall där en sådan avgränsning blir särskilt viktig att belysa kommer jag givetvis framföra det.

Långtidsarbetslösheten i Sverige är förhållandevis låg i jämförelse med andra europeiska länder, samtidigt som den är högre än i de nordiska grannländerna (SOU 2000:3 s. 74; Arbetsförmedlingen 2017 s. 6; Folkhälsomyndigheten 2020-05-28). Benmarker, Carling och Forslund (2007) undersökte möjligheten att förutspå vem eller vilka grupper som riskerade att hamna i långtidsarbetslöshet genom att tillämpa statistiska modeller. De menar på att statistiska hasardmodeller kan hjälpa skatta sannolikheten att någon blir långtidsarbetslös och att de främsta faktorerna som spelar roll är deltagande i arbetsmarknadspolitiska program och ‘individens karaktäristika och historia’¹(Benmarker, Carling & Forslund 2007 s. 21). Fackföreningen TCO (Mörtvik & Rautio 2009) visade i sin rapport “*Jakten på superarbetskraften*” att endast 12 av

¹‘Individens karaktäristika och historia’ inkluderar ett flertal variabler, såsom kön, ålder, funktionsvariationer, medborgarskap/födelse land, utbildningsnivå, yrke, erfarenhet i sökt yrke m.m. (Benmarker, Carling & Forslund 2007 s. 21).

100 arbetsgivare var positivt inställda till att anställa personer som varit långtidsarbetslösa (Mörtvik & Rautio 2009 s. 7). Samma rapport vittnar om att det finns få studier kring långtidsarbetslösas möjlighet att få arbete, men samtidigt finns det tydliga belägg för att denna grupp både upplever och drabbas av sämre hälsa (Mörtvik & Rautio 2009 s. 13). Att vara utan inkomst under långa perioder påverkar både ekonomin och den psykiska hälsan negativt (Harkman & Taslimi 2015 s. 2). Det lyfts ofta att det är just denna grupp politiken bör rikta in sig på och främja återgång till arbete (ibid.). Samtidigt ledde de förändrade villkoren för arbetslösa och socialbidragstagare som nämndes i föregående avsnitt till en mer ekonomiskt pressad situation för bland annat långtidsarbetslösa som fick allt svårare att klara de löpande utgifterna (SOU 2000:3 s. 35, 263ff). Det finns alltså kunskap om att denna grupp har sämre hälsa och en mer påfrestande ekonomisk situation, samtidigt som deras förutsättningar försämras från politiskt håll.

2.3 Arbetsmarknadsinsatser

För dem som står långt från arbetsmarknaden har jobbaktivering blivit en av de primära lösningarna (Nybom 2012 s. 45). Jobbaktivering innefattar den aktivering som syftar till att få socialbidragstagare ut på arbetsmarknaden, exempelvis genom jobbsökande med stöttning, och ska ha en avskräckande effekt på tillvaron som bidragstagare (ibid.); det ska vara mer attraktivt att arbeta än att gå på bidrag (Davidsson 2016 s. 66). Rapporten *Svensk aktiveringspolitik i nordiskt perspektiv* (ESS 2006:3 s. 3) presenterar aktivitetspolitiken som ett sätt för enskilda medborgare att ta eget ansvar för “sin försörjning, sin sysselsättning och sin kompetensutveckling” och att aktiviteten i sig är ett sätt att ta ansvar. Vidare menar de att “*detta ansvarstagande, aktiviteten, ska utgöra ett villkor för ekonomiska ersättningar*” (ibid.) Medborgare är skyldiga att göra sig anställningsbara utifrån vad arbetsmarknaden efterfrågar (Rantakeisu, Kuusela & Karlsson 2013 s. 20). Aktiveringsinsatser kommer även med en hög andel kontroll och styrning av deltagarna (Panican & Ulmestig 2011 s. 45), där frånvaro och ineffektivt jobbsökande kan leda till sanktioner av olika slag.

Under 1990-talet blev aktivering av arbetslösa och socialbidragstagare genom olika program och insatser det ledande, både i Sverige och andra nordiska länder. Huvudansvaret för aktiveringsinsatser för unga socialbidragstagare föll på kommunen, även om dåvarande

Arbetsmarknadsstyrelsen genomförde flera program för att hantera arbetslösheten under 1990-talet, t.ex. Individuellt anställningsstöd, Arbetsmarknadsutbildning och Arbetsmarknadsintroduktion (ESS 2006:3 s. 23). Den kommunala aktiveringspolitiken fick särskilt stöd i och med tilläggsparagrafen 6 c § (1997:313) i dåvarande socialtjänstlagen, SoL (1980:620):

“Socialnämnden får begära att den som uppbär försörjningsstöd under viss tid skall delta i av nämnden anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet om den enskilde inte har kunnat beredas någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd [...]” (ESS 2006:3 s. 28).²

Det uttalade syftet för kommunernas uppdrag var att stärka socialbidragstagande individers möjligheter att få ett arbete och därmed minska kostnaderna för det ekonomiska biståndet (SOU 2007:2 s. 238; ESS 2006:3 s. 22). I och med uppdelningen av ansvaret, där kommunen fick ansvar för de som “gick på socialbidrag” och Arbetsförmedlingen ansvarade för de som försörjdes genom arbetslöshetsersättning (a-kassa), har kritik framkommit (Nybom 2011 s. 340f). Kritiker menade att de kommunen ansvarade för fick lägre ersättning för sitt deltagande i arbetsmarknadspolitiska insatser och fick inte ta del av de statliga programmen (ibid.). Formellt är Arbetsförmedlingens insatser till för alla, men de som ansågs stå särskilt långt från arbetsmarknaden, t.ex. unga och de med “sociala problem”, kunde inte kvalificera sig till dessa (ESS 2006:3 s. 26f). Utifrån detta formulerades det som kom att kallas utvecklingsgarantin (ibid.), numera ungdomsgarantin (SOU 2007:2 s. 253). I nästa avsnitt behandlas denna reform och unga med försörjningsstöd som ett särskilt fokus för aktiveringspolitiken.

Aktiveringspolitikens uppdrag är också att göra de arbetslösa till “anställningsbara” individer som är beredda att förändra sig själva, snarare än att lära sig förmågor som kan vara användbara i ett arbete (Davidsson 2016 s. 67). Ulmestig (2009 s. 30) menar samtidigt att kommunerna generellt inte har kunskap om förtjänsterna av de kommunala arbetsmarknadsprogrammen och utvärderar dessa program i liten utsträckning. Det har även uppmärksammats att det sker en viss “rundgång” i arbetsmarknadsprogrammen, där en deltagare kan gå från ett program till fortsatt arbetslöshet, för att sedan återgå till samma eller ett liknande program (Harkman & Taslimi 2015 s. 3). År 2012 återkom 42 % av deltagare i arbetsmarknadspolitiska projekt tillbaka efter avslutat

² Detta behandlas i nuvarande SoL (2001:453) 4 kap. 1 §, andra stycket (2021:159) (gäller f.r.o.m. 2021-04-01), samt 4 kap. 4 § (2013:421).

deltagande (Harkman & Taslimi 2015 s. 25). Det indikerar att de olika insatser som tillsattes under 2000-talet inte uppnått den önskade effekten (ibid.).

2.3.1 Unga arbetslösa

Definitionen av “unga” varierar mellan studierna. Dagens lagstiftning (se nedan) riktad mot unga arbetslösa berör unga mellan 16 till 24 år, medan andra studier som presenteras här använder olika åldersspann, exempelvis 19-24 år, 20-25 år och 25-29 år. För att få en samlad uppfattning väljer jag att förstå unga i det här sammanhanget som mellan 19-29 år, om inget annat anges.

Aktiveringspolitikens främsta målgrupp är unga arbetslösa som mottar försörjningsstöd (Nybom 2012 s. 67). När kommunerna fick utökat ansvar för arbetslösa ungdomar, särskilt dem med försörjningsstöd, infördes även ännu en lag för att ge kommunerna större befogenheter, *Lagen (1997:1268) om kommuners ansvar för ungdomar mellan 20 och 24 år*, även kallad utvecklingsgarantin (ESS 2006:3 s. 27). Idag kallas det ungdomsgarantin och regleras i *Förordning (2007:813) om jobbgaranti för ungdomar* där Arbetsförmedlingen har huvudansvaret. Förordningen ger ungdomar som varit inskrivna hos Arbetsförmedlingen i 90 dagar har rätt till sysselsättning. Sysselsättningen är främst aktiveringspolitiska insatser, såsom jobbsökaraktiviteter med coachning och arbetspraktik.

Det särskilda fokuset på unga arbetslösa kan tolkas som berättigat då det är avsevärt svårare att få arbete när man är äldre om man som ung haft svag förankring till arbetsmarknaden (Bäckman & Nilsson 2011a s. 178). Bland unga som bor i utsatta områden, t.ex. Rosengård i Malmö och Araby i Växjö, är det vanligare att ha upplevt arbetslöshet, i jämförelse med samma åldersgrupp på nationell nivå (Ungdomsstyrelsen 2008:9 s. 198). För de utan slutbetyg från gymnasiet förlängs tiden för ens etablering på arbetsmarknaden (ESO 2015:3 s. 119; Nordström Skans, Eriksson & Hensvik 2017 s. 93). För de med låga betyg från grundskolan ökar risken för att inte slutföra gymnasiet (Nordström Skans, Eriksson & Hensvik 2017 s. 91f). För de som utbildar sig vid högskola sker etableringen på arbetsmarknaden förvisso också något senare, men de får ofta snabbt ett jobb och en snabb löneutveckling (Nordström Skans, Eriksson & Hensvik 2017 s. 121ff).

Ojämlighet i välfärden har i allt högre utsträckning omformulerats från strukturella problem till individuella, där det är insatserna för individen som blir lösningen (Ulmestig 2013 s. 25f). En individualiserad problemformulering leder till att allt större ansvar läggs på den enskilde

(Ulmestig 2013 s. 26), samtidigt som kontroll över individen för dem som får försörjningsstöd blir viktiga för välfärdsinstitutioner (Sahlin 2018 s. 93). Unga arbetslösa som får försörjningsstöd kan ha svårt att förstå den byråkratiska processen som kommer med ansökan om ekonomiskt bistånd och är på så sätt alltid i maktunderläge dels till sin handläggare, dels till processen i sig (Ulmestig 2013 s. 32f).

Bäckman och Nilsson (2011b s. 143) menar att det finns en utbredd konsensus att ungas uppväxtvillkor spelar stor roll för hur en persons liv kan komma att utvecklas. Samtidigt påverkar föräldrars utbildning och socioekonomiska status ungas uppväxt avsevärt (ibid.). Sett ur ett resursperspektiv kan uppväxtens resurser ge ett negativt resultat för unga, både sett till individuella handlingsmönster, strukturella förutsättningar och historisk kontext (Bäckman & Nilsson 2011b s. 145). Att växa upp i fattigdom har inverkan på skolresultat, hälsa och “sociala problem”, såsom brottslighet och missbruk (ibid.). Detta kallas även kumulativ ofärd eller kumulativ exkludering (Bäckman & Nilsson 2011b s. 145; Petersson & Davidsson 2016 s. 34). Ett tydligt exempel på det är att det finns studier som indikerar att dem som är arbetslösa i ung ålder, riskerar i högre utsträckning att drabbas av sjukdom och förtidig död senare i livet (Bäckman & Nilsson 2011a s. 178; Bergnéhr & Enell 2018 s. 46).

2.4 Integration och segregation

Begreppen integration och segregation ses oftast som varandras motsats (Socialstyrelsen 2010 s. 177). Integration förknippas med sammanhållning (ibid.) och lika möjligheter (Nordström Skans, Eriksson & Hensvik 2017 s. 43), medan segregation förknippas med fragmentering och konflikt (Socialstyrelsen 2010 s. 177). I Socialdepartementets (2008 s. 10) rapport *Sveriges strategirapport för social trygghet och social delaktighet 2008–2010* skriver man att “[a]rbete, utbildning och icke-diskriminering är grunden i integrationspolitiken”. Från 1960-talet började Sverige införa en tydligare integrationspolitik istället för den tidigare invandringspolitiken (Rönneling 2004 s. 70). Integrationspolitiken framhöll jämlikhet, valfrihet och samverkan, där fokus låg på att invandrare och minoriteter genom den generella välfärdspolitiken skulle få samma möjligheter och rättigheter som infödda svenskar (Rönneling 2004 s. 70f).

Innan jag går vidare vill jag i förväg kommentera termerna “utlandsfödda” och “invandrare”. Båda begreppen förtjänar en problematisering då de på intet sätt är neutrala (Rönneling 2004 s. 76f). Att kontinuerligt hänvisa till människor eller deras föräldrars i koppling till deras

geografiska födelseland reproducerar ett främlingskapande och andrefiering³ (Rönneling 2004 s. 77; Petersson & Davidsson 2016 s. 39). I forskningen skiljer man ofta på utlandsfödda inom och utanför Europa, olika migrationsskäl, människor specifika födelseland eller kontinent, men även mer vaga beskrivningar som “människor från Mellanöstern” (se exempelvis Karlsson & Tibajev 2014; Rönneling 2004; ESO 2011:5; Neergaard 2021 m.fl.). Syftet med denna utläggning är att uppmärksamma läsaren på problematiken och visa att jag känner till och förstår den kritiska synen på begreppen och dess betydelse. Jag bär med mig denna förståelse i arbete, men kommer trots detta att använda begreppen då det skulle vara nästan omöjligt att redogöra för forskningsområdet utan att använda dessa begrepp.

2.4.1 Integration genom arbete

I forskning kring utlandsföddas arbetslöshet återkommer ordet *etablering*. Det finns givetvis olika definitioner av begreppet, men en förklaring jag tycker överlappar mellan de olika definitionerna presenteras av Karlsson och Tibajev (2014 s. 273): “[...] *man (har) haft minst ett arbete, antingen som anställd eller egenföretagare, i minst sex månader i Sverige*”. När de då pratar om etableringstid syftar de till perioden från att personen bosätter sig i Sverige tills att de etablerar sig på arbetsmarknaden, utifrån ovan beskrivning (ibid.).

Arbete utpekas ofta som en av de främsta faktorerna för invandrarers integrering i Sverige (Karlsson & Tibajev 2014 s. 263f; Davidsson 2016 s. 64). Att ha ett arbete genererar en inkomst som möjliggör personens deltagande i samhälle och minskar risken för att personen hamnar i ett “bidragsberoende”⁴ (Karlsson & Tibajev 2014 s. 263). Jonsson och Mood (2014 s. 313) menar att en persons möjlighet till konsumtion är en central del av det sociala livet, vilket förstärker bilden om vikten av att ha en inkomst.

Utlandsfödda är arbetslösa i större utsträckning än inrikesfödda och har svårare att komma in på arbetsmarknaden (Nordström Skans, Eriksson & Hensvik 2017 s. 43; Karlsson & Tibajev 2014 s. 266f; SOU 2007:2 s. 86; Rönneling 2004 s. 100f) Det är en högre andel utlandsfödda som har osäkra anställningar, vilket innebär att de har ett arbete som ofta har lägre lön och sämre

³ Andrefiering innebär den process som gör människor till de Andra, exotiska och främmande genom att ställa de som motpol till normen (Petersson & Davidsson 2016 s. 39f). Det är viktigt inom postkolonial teori och forskning för att synliggöra hur “Vi och Dom” skapas.

⁴ Bidragsberoende avser oftast de som får någon form av socialförsäkring under längre tid (Bengtsson 2012 s. 178). Ex. Socialstyrelsen (2020 s. 3) definierar ett “långvarigt behov av ekonomiskt bistånd” som minst 10 månader.

anställningsvillkor, exempelvis behovsanställning (timanställning) och tidsbegränsade anställningar (Alfonsson 2021 s. 451ff; Neergaard 2021 s. 504). Arbetslöshet, osäkra anställningar och ekonomisk utsatthet ökar risken för negativa hälsoeffekter (Tåhlin 2014 s. 246; Alfonsson 2021 s. 453; SOU 2013:78). Karlsson och Tibajev (2014 s. 267) menar att det finns två dominerande synsätt på orsakerna till utlandsföddas lägre sysselsättningsgrad: å ena sidan kopplas det till diskriminering av utlandsfödda på arbetsmarknaden, å andra sidan kopplas det till att utlandsfödda har för låg utbildningsnivå. Teorier om utlandsföddas generella humankapital förekommer också när en undersöker orsaker till gruppens begränsade sysselsättning. Med generellt humankapital menas i det här fallet begränsade sociala nätverk, otillräcklig utbildning och bristande språkkunskaper, som utlandsfödda antas sakna och kan därför inte utnyttja det humankapital de har med sig från sitt hemland (även kallat landsspecifikt humankapital) (ibid). Det finns begränsat med belegg för att utlandsföddas brist på generella humankapital skulle orsaka deras lägre sysselsättningsgrad (Karlsson & Tibajev 2014 s. 267, s. 284). I nästa avsnitt kommer jag att vidareutveckla språkets betydelse i forskningen om integration och segregation.

2.5 Sociala problem i en historisk kontext

Inledningsvis i denna uppsats presenterade jag Losekes (2003 s. 6) definition av vad ett socialt problem är: något är fel, det påverkar en stor grupp människor, det går att ändra på det och vi bör göra det. Liknande definitioner återkommer även i annan litteratur som behandlar sociala problem, exempelvis i Kendall (2012 s. 2f) och Kornblum, Julian och Smith (2012 s. 5). Kornblum, Julian och Smith (ibid.) framför även att det är vi i samhället som gemensamt kommit överens om dessa problemformuleringar. Men en sammanfattande definition genererar inte automatiskt enkla svar. Ett exempel på detta som Meeuwisse och Swärd (2013 s. 25) tar upp är barnfattigdom. Organisationen Rädda Barnen började använda begreppet i Sverige och gav 2008 och 2012 ut rapporterna *Barnfattigdom i Sverige* (ibid.). Syftet var att framhäva barnens situation och frikoppla dem från familjens. Begreppet hade tidigare främst associerats med problem i “utvecklingsländer”⁵ och i Sverige diskuterade man om det var rimligt att prata om fattigdom i

⁵ Meeuwisse och Swärd (2013 s. 25) använder begreppet *tredje världen*. Både “tredje världen” och “utvecklingsländer” används ofta som benämning för länder i Afrika, Asien och Sydamerika där fattigdom är mer utbredd än i exempelvis Europa. Begreppen är inte optimala, då de visar en snäv bild av både fattigdom och vilka länders utveckling som “räknas”. Båda begreppen har stark koppling till ett kolonialt synsätt på världen och bör inte användas obemärkt. Jag använder begreppet “utvecklingsländer” för att syfta till de länder som inte ingår i det som ofta kallas “industriländer”, dvs. länder som påverkades i direkt bemärkelse av industriella revolutionen i Europa och Amerika.

ett så pass rikt land som vårt. Det visar på ett synsätt där fattigdom är ett absolut mått som kan kopplas till människors direkta överlevnad (ekonomi, tillgång till mat och rent vatten, tak över huvudet m.m.). Som motsättning finns istället synen på begreppet som kontextuellt, eller relativt, och kopplat till levnadsstandarden hos majoritetsbefolkningen i landet (Meeuwisse & Swärd 2013 s. 25).

Synen på vad som samhället klassar som ett social problem har skiftat genom historien. I det förindustriella Europa var "nöden" beteckningen för människors bristtillstånd, exempelvis fattigdom, barnadödlighet och sjukdomar, som i sin tur ledde till tiggeri, kriminalitet och lösdriveri (Meeuwisse & Swärd 2013 s. 28f). Detta såg dock inte nödvändigtvis som samhällets problem, utan sågs snarare som individens. Från statens sida uppfattades fattigdom som en ordningsfråga (Meeuwisse & Swärd 2013 s. 30). Ansvarsfrågan rörde sig mellan staten och kungen, eller lokalsamhället och den religiösa församlingen (ibid.). Under 1800-talet talade man om "den sociala frågan", som syftade till olika missförhållanden (Meeuwisse & Swärd 2013 s. 26). Dit räknades exempelvis fattigvårdsfrågan, bostadsfrågan, sedlighetsfrågan, nykterhetsfrågan, arbetarfrågan och befolkningsfrågan (ibid.). Det synsätt som var tongivande inom medelklassen var att människor som omfattades av "den sociala frågan" behöver uppfostras och att individens bristande moral var roten till problemen (Meeuwisse & Swärd 2013 s. 27).

I och med industrisamhällets framväxt krävdes fler insatser än fattighjälp och välgörenhet. Människors situation undersöktes mer systematiskt och man såg att staten behövde ta ett större ansvar för människor missförhållanden, vilket bland annat ledde till att fattigvården reformerades (Meeuwisse & Swärd 2013 s. 31). När samhället så även demokratiserades mer och fler människor fick mer fri- och rättigheter hävdades det att detta givetvis inte kunde gälla andra; därför instiftade flera europeiska länder olika tvångslagar som gjorde det möjligt för dem att begränsa olika grupper (ibid.). Prostituerade, alkoholister, psykiskt sjuka och människor som 'inte tog sitt försörjningsansvar' var några av dessa grupper. Maria Andersson (2003) undersöker i sin avhandling *Arbete och arbetsfrihet: Moral, makt och motstånd* synen på arbetslöshet och arbetslösa. Andersson (2003 s. 7) konstaterar tidigt att arbetslöshet framställs som ett socialt problem och ifrågasätter dessa antaganden. Andersson (2003 s. 31f) visar bland annat att staten under tidigt 1900-tal såg de arbetslösa (eller fattiga sysslolösa som det kallades då) som särskilt samhällsfarliga då de gjorde anspråk på en allmännytta de själva inte bidragit till. "De

sysslolösa” arbetsmoral och lösdriveri sågs som en stor del av problemet, och enligt (Andersson 2003 s. 32f) var det dels en fråga för ordningsmakten, dels en fråga om uppfostran.

Meeuwisse och Swärd (2013 s. 31) räknar åren 1920-1970 som tiden för välfärdssamhällets framväxt. Vid denna tidpunkt hade “den sociala frågan” börjat betraktas som ett samhällsproblem som staten behövde ombesörja. Man såg att en ojämn fördelning av arbete, bostäder och välfärd skapade de sociala problem man nu stod inför (ibid.). Det var inte bara skadligt för individen, utan även samhället i stort eftersom det hämmade den ekonomiska utvecklingen. Välfärdssamhällets utveckling genomsyras av flera socialpolitiska reformer, såsom särskild politik för arbete, bostäder och socialförsäkringar (Meeuwisse & Swärd 2013 s. 32). I vår nuvarande tidsera, även kallad ‘det senmoderna samhället’ av Anthony Giddens (ibid.), kännetecknas av ökad kommersialisering, globalisering och den höga förändringstakt som samhället genomgår. Sociala problem ses mer och mer i ljuset av den globala utvecklingen och har kommit att handla mer och mer om migration, både arbetskraftsmigration och flyktingar, samt vilken integrations- och migrationspolitik olika länder arbetar med (Meeuwisse & Swärd 2013 s. 33). Samtidigt ser man även sociala problem i hela världen som nationella angelägenheter, vilket tar sig uttryck exempelvis genom att internationella organisationer såsom FN och Världsbanken uppmärksammar och jobbar för att minska det man kallar den globala fattigdomen (ibid.).

Efter denna genomgång av kunskapsläget övergår jag nu till att presentera min litteratursökning.

2.6 Litteratursökning

I efterforskningarna av kunskapsläget kring utanförskap har jag framförallt använt mig av söktjänsten Lubsearch, men även SwePub och Libris Webbsök. Genom att göra en trunkering av varje sökord, där jag lade till en asterisk (*) efter varje ord, försökte jag vidga de möjliga sökresultaten. I början av mina efterforskningar sökte jag endast på “långtidsarbetslöshet” för att se vilken typ av litteratur och forskning som framkom. När det visade sig röra vissa ämnesområden, t.ex. arbetslöshet och integration, valde jag att utöka min sökning till “långtidsarbetslöshet* AND arbetslöshet*” och “långtidsarbetslöshet* AND integration*”. På så vis utökades sökningen ytterligare och nya sökfraser blev möjliga. Då jag upptäckte att social exkludering var ett begrepp som användes i princip synonymt med utanförskap utökade jag mina

sökningar till att inkludera det begreppet också. De sökfraser som genererade relevant, utöver de ovan nämnda, forskning var:

- långtidsarbetslöshet* AND segregation*
- långtidsarbetslöshet* AND socialt problem*
- socialt problem* AND arbetslöshet*
- socialt problem* AND integration*
- socialt problem* AND segregation*

Dessutom hittade jag “material i materialet” genom att titta i källförteckningar i den forskning jag fann relevant. På så sätt fann jag statliga utredningar, rapporter från olika departement, artiklar och forskarnas egen tidigare forskning som behandlar samma ämnen. I min eftersökning av sociala problem i en historisk kontext använde jag mig av Meeuwisse och Swärd (2013) kapitel om detta i boken *Perspektiv på sociala problem*.

3. Teori

Det här avsnittet ägnas åt att beskriva uppsatsens teoretiska ramverk och viktiga begrepp som påverkat studiens utformning. Inledningsvis kommer jag att gå igenom uppsatsens forskningsteoretiska ansats, socialkonstruktionism. Därefter beskriver jag teoretiska aspekter av hur vi kan förstå sociala problem.

3.1 Socialkonstruktionism

Syftet med detta avsnitt är att placera min uppsats i en akademisk kontext och visa med vilken epistemologisk ansats jag skriver denna uppsats.

Forskare har sedan lång tid tillbaka varit kritiska mot positivismen och empirismens grundantaganden om att vi kan göra objektiva studier av vår omvärld enbart genom observation - det vi ser och/eller kan mäta är det som finns (Burr 2015 s. 2; Bergström & Boréus 2005a s. 28). Det är från denna kritik socialkonstruktionismen har växt fram (Burr 1998 s. 13f; Burr 2015 s. 9). Ironiskt nog går det emot ett av socialkonstruktionismens grundantaganden, att det finns entydiga sanningar och definitioner av verkligheten, att försöka definiera vad en sådan inriktning innebär (Potter 1996 s. 125). En brasklapp att ha med sig är därför att min beskrivning här utgör ett sätt att beskriva socialkonstruktionism, men det är inte den enda.

Vivien Burr (2015 s. 2) menar att socialkonstruktionism tvingar oss att titta kritiskt på den kunskap vi tar för givet. För att kunna göra det bör vi också beakta vårt handlande i historiska och kulturella kontexter, samt att kunskap är bundet till sociala processer och sociala handlingar (Burr 2015 s. 3ff). Det innebär att det inte finns en "mänsklig essens" som bestämmer på förhand hur vi människor kommer att agera och tänka, utan är starkt bundet till den specifika kulturella och tidsbundna kontexten. Burr (2015 s. 4) tar som exempel att synen på barn och barndomen har förändrats drastiskt över århundradena. Vår uppfattning av kunskap och verkligheten konstrueras genom människors interaktioner och hur vi tillsammans förstår världen, vilket i sin tur påverkar vilka sociala handlingar som förstås som möjliga. För att förstå socialkonstruktionismen bör vi också förstå språket som en förutsättning för verkligheten (Burr 2015 s. 10f; Bergström & Boréus 2005a s. 28). Genom våra sociala handlingar skapar och återskapar vi konstruktionen av kategorier och förståelser för vår omvärld (ibid.). I den processen, att konstruera och rekonstruera verkligheten, går det att undersöka hur människor förhåller sig till och tänker kring dessa (Loseke & Best 2003 s. 3f).

En återkommande invändning mot socialkonstruktionismen är dess idealistiska syn på verkligheten: om allt är konstruerat mellan människor, kan vi inte bara ändra på det? (Börjesson 2003 s. 53f; Bergström & Boréus 2005b s. 400f). Men socialkonstruktionister menar istället att det som är socialt konstruerat också är någorlunda bestämt och fast för dem det berör (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 151). Socialkonstruktionismens kritiska syn visar att det finns ett förändringspotential till rådande omständigheter och ger oss möjligheten att ifrågasätta *varför* verkligheten är konstruerad som den är (ibid.).

3.2 Sociala problem som ett teoretiskt ämne

Detta avsnitt syftar till att fördjupa förståelsen av sociala problem som teoretiskt ämne. Jag kommer att presentera olika aspekter av sociala problem för att visa på komplexiteten i ämnet.

3.2.1 Objektivism och subjektivism

Joel Best (2017 s. 3ff, 8ff) lägger fram två sätt att förstå sociala problem: dels som ett 'skadligt tillstånd', dels som ett 'oroande ämne'⁶. Att se sociala problem som ett skadligt tillstånd kan

⁶ Min egen översättning från "harmful conditions" och "subject of concern".

kopplas till en objektivistisk syn, där problemen är mätbara och utgörs av vissa kännetecken (Best 2017 s. 4; se även tidigare förklaring av Burrs [2015] kriterier). Det är genom dessa kännetecken som sociala problem kan identifieras (ibid.). Men det är inte oproblematiskt att enbart utgå från mätbara kännetecken. Best (2017 s. 5) tar upp exempel som rasism och sexism. Både rasism och sexism leder till ojämlika villkor för vissa människor som därmed begränsas i samhället - samtidigt som samhället förlorar exempelvis arbetskraft från människor som på grund av sexism och rasism inte kan delta i arbetsmarknaden på lika villkor. Best (ibid.) menar att de flesta nog skulle hålla med om att rasism och sexism på grund av detta är sociala problem. Men studier har även visat på att människor som är kortare än genomsnittet har sämre förutsättningar på arbetsmarknaden - ska vi förstå kroppslängd, "heightism", som ett socialt problem (Best 2017 s. 5)? Varken jag eller Best (ibid.) argumenterar för eller mot detta, men det fungerar som ett exempel på dilemmat med den objektivistiska synen på sociala problem. Dessa tre tillstånd eller företeelser har samma grundläggande kännetecken, men alla tre ses inte som ett socialt problem (Best 2017 s. 6). Då blir det inte längre en fråga om objektiva fynd som går att identifiera och mäta, utan det krävs mer bakomliggande faktorer som förblir onämnda (ibid.). Ytterligare en aspekt som gör det objektivistiska synsättet problematiskt är att det kan finnas olika sidor av vad som *egentligen* är problemet (Best 2017 s. 6). Ett exempel på detta är vikt och kroppsideal. Å ena sidan finns det dem som menar att tjocka personer har sämre förutsättningar i samhället och utsätts för diskriminering på grund av sin vikt. Å andra sidan finns det dem som lyfter fetma som ett folkhälsoproblem som gör att befolkningen mår sämre fysiskt och psykiskt (ibid.). Det finns alltså även motstridiga resultat av de kännetecken som kan användas för att identifiera sociala problem. En tredje invändning är att dessa kriterier som bör formuleras för att kunna klassificera ett socialt problem måste vara mycket vagt för att kunna täcka in alla möjliga sociala problem - allt från psykisk ohälsa till global fattigdom (Best 2017 s. 7f). Om en försöker hitta den gemensamma nämnaren för det vi ser som sociala problem, kan det sägas vara att det är just tolkningen av dem som ett problem. Det blir därför snarare en fråga om vad människor och samhället tycker är skadligt, än vad som skadar människan (Best 2017 s. 8).

Det andra sättet att förstå sociala problem som Best (2017 s. 8) tar upp är som sagt att se sociala problem som ett oroande ämne. Detta kopplar Best (ibid.) till en subjektivistisk syn där den enskilda människans tolkning av vad som är ett socialt problem blir framträdande. Detta gör det svårt att identifiera sociala problem, eftersom det inte finns några allmänna kännetecken eller

mått att utgå ifrån. Människors tolkningar och åsikter förändras över tid, och människor håller inte med varandra, vilket leder till att det kan vara än mer komplicerat att identifiera ett socialt problem (Best 2017 s. 8). Med en subjektivistisk syn blir objektiva kännetecken inte tongivande, utan det är istället människors reaktioner på dessa kännetecken som skapar ett socialt problem (Best 2017 s. 9). Sociala problem går då från att vara ett skadligt tillstånd, till att förstås som en process i reaktionen på tillståndet (ibid.). Best (2017 s. 9) säger därför: “[...] *we can define social problems as efforts to arouse concern about conditions within society*”.

3.2.2 Sociala problem och anspråk

Best (2017 s. 14f) lyfter även ett socialkonstruktionistiskt sätt att se på sociala problem där begreppen *anspråk* (‘claims’) och *anspråksformulering* (‘claimsmaking’) är centrala. En socialkonstruktionistisk förståelse av sociala problem utgår från att ett socialt fenomen blir ett problem genom en anspråksprocess (Best 2017 s. 15). Det innebär dels att någon, en anspråksformulerare (*claimsmaker*), gör anspråk eller en anspråksformulering på ett fenomen som ett problem, samtidigt som andra lyssnar och reagerar på detta anspråk (ibid.). Anspråksformulerare ringar in ett fenomen och försöker övertyga omgivningen om att detta är ett socialt problem (Best 2017 s. 15). Beroende på vem som gör anspråksformuleringen ökar eller minskar möjligheten att samhället runt omkring är villig att hålla med om anspråket (ibid.). Exempelvis kan vi ha större förtroende för ett forskare som talar om ett visst socialt problem. I denna process skapas det tolkningsramar för hur ett fenomen bör förstås och om det är ett problem eller inte. Dessa tre begrepp (anspråk, anspråksformulering och anspråksformulerare) utgör de grundläggande delarna av ett socialkonstruktionistiskt perspektiv på sociala problem (Best 2017 s. 15). Men det är viktigt att skilja på ett anspråk och de faktiska, besvärande, omständigheterna (Best 2017 s. 16). Som tidigare diskuterats anser inte alla att vissa besvärande omständigheter utgör ett problem.

Loseke (2003 s. 26) tar upp olika sätt som ett anspråk kan göras: verbalt, visuellt och beteende. Det verbala, eller retoriska, sättet inkluderar både det talade och skriftliga språket, medan de visuella sättet tar sig form genom bilder och filmer. Att göra anspråk genom beteende kan ske i form av protester och demonstrationer, men syftar ofta till att rikta blickarna mot sig för att kunna framföra verbala och/eller visuella anspråk (ibid.). För att ett anspråk ska ha en funktion måste det också finnas en publik som hör och ser anspråken, samtidigt som de blir

övertygade om att hålla med (Loseke 2003 s. 27). Publiken kan utgöras av gemene man, men oftast är den önskade publiken beslutfattare, makthavare eller inflytelserika personer som på något sätt kan påverka situationen (Loseke 2003 s. 28). Därför anpassas också anspråksformuleringen efter vilken publik man vänder sig mot (ibid.).

Loseke (2003 s. 31) talar även om sociala problem som en industri. I den industrin ingår flera aktörer: producenter, "managers" och lösningsorienterade aktörer som försöker lösa de sociala problemen. Alla aktörer i industrin gör på olika sätt anspråksformuleringar för sociala problem, samtidigt som flera av dem försöker lösa dem (ibid.). Exempel på detta är intresseorganisationer som jobbar med sociala problem - de skapar anspråksformuleringar för att uppmärksamma organisationens syfte och målgrupp för att kunna presentera förslag på lösningar (Loseke 2003 s. 32). Även offentliga och juridiska organisationer, oavsett om det är riksdagen, kommunfullmäktige eller hyresnämnden, är aktörer i denna industri (Loseke 2003 s. 31). Ytterligare en aktör, som till och med tilldelas en egen industri, är *påverkade personer* ("troubled persons industry") (Loseke 2003 s. 32). Denna industri involverar både 'offer', faktiska och möjliga, och 'skurkar', faktiska och möjliga, av sociala problem. Det innebär att allt från HVB-hem, kvinnojourer och behandlingshem ingår i industrin, men även fängelser, rättspsykiatriska avdelningar och häkten (ibid.). Det dessa aktörer har gemensamt är att de jobbar med människor som konstruerats att tillhöra ett socialt problem på ett eller annat sätt (Loseke 2003 s. 32f).

4. Metod

Syftet med metodavsnittet är dels att beskriva den kvalitativa metod som har använts, dels att presentera uppsatsens plats i forskningsområdet. Inledningsvis presenteras perspektivanalys som metod, en redogörelse för tillvägagångssätt i analysarbetet, det insamlade materialet och urval, en diskussion om metodens tillförlitlighet samt forskningsetiska överväganden.

4.1 Perspektivanalys

Håkan Jönson (2010 s. 25) förespråkar det han kallar perspektivanalys just för studier om sociala problem. Perspektivanalys som metod riktar in sig på att studera problemperspektiv, det vill säga "*förklarande 'paket' av resonemang som förklarar problemet[...]*" (ibid.). Jönson (2010 s. 25),

som är upphovsmannen till perspektivanalysen, har hämtat inspiration från både socialkonstruktionismen och teorier om hur sociala rörelsers identitetsskapande. Bland annat hittar han influenser från det Lindgrens (2001) begrepp 'tolkningsramar' och Gamson och Modiglianis (1989) '*interpretative packages*', som syftar till att beskriva ett tolkande helhetsperspektiv av samhällsproblem (ibid.).

Jönson (2010 s. 26) delar in detta han kallar problemperspektiv, 'paketet', i flera beståndsdelar, eller komponenter, som möjliggör en djupare förståelse över hur problemet framställs. Samtidigt är det viktigt att förtydliga att denna uppdelning av ett problems komponenter inte resulterar i en färdig analys, utan är istället ett sätt att börja besvara sin forskningsfråga och gå vidare till analysen (ibid.). De komponenter som lyfts fram av Jönson (2010 s. 8) är; problemets karaktär, orsaker, konsekvenser och omfattning, lösningar samt aktörer. Det finns även andra komponenter, exempelvis historia och utveckling samt illustrationer och exempel, men jag har valt att använda de ovan nämnda då det passar mitt undersökta material bättre. Jag kommer nu presentera de olika komponenterna i en perspektivanalys som jag valt att använda i mitt arbete.

Karaktär

Ett problems karaktär rör problemets beskaffenhet och det oönskade nuläget (Jönson 2010 s. 27). Frågor som kan ställas är; 'vad är problemet *egentligen?*', 'vad för slags problem beskrivs det som?' och 'vad anses problemet ge uttryck för?' (ibid.). Det kan röra både om direkta beskrivningar, men även forskarens egna observationer och bedömning. Genom att försöka utröna problemets karaktär kan man också börja se om det förknippas med andra problem eller vad som är problemets kärna, men även om problemet har en specifik plats eller kan placeras på mikro-, meso- eller makronivå (Jönson 2010 s. 28).

Orsaker

Att hitta problemets orsaker handlar dels om vilka explicita och implicita orsaker som kan hittas i materialet, men likt ovan beskrivet går det även att se till olika nivåer och inom en organisation (Jönson 2010 s. 28). Det går även att utröna orsaker utifrån vilken syn på ansvar materialet har - är individen fri att göra som hon vill och bör därför hållas ansvarig, eller är det miljö och omgivning som sätter gränserna för hur individer handlar (Jönson 2010 s. 29)?

Konsekvenser och omfattning

Problemets konsekvenser och omfattning beskrivs inte sällan i statistik och tabeller, men går även att hitta i uttalanden från enskilda (Jönson 2010 s. 30). För att hitta konsekvenserna behöver man ta reda på *vem* som drabbas, och *vad* drabbas de av (ibid.)?

Lösningar

När problemets karaktär, orsaker och konsekvenser börjat förstås behöver vi också förstå hur vi kan lösa problemet. Hur kommer vi bort från det oönskade nuläget? Det handlar inte bara om vad som bör göras, utan även vad som ska uppnås (Jönson 2010 s. 31). Hur ser ett önskat nuläge ut? Här kommer beskrivningar om framtida resultat och mål till användning, samt hur det skiljer sig från nuvarande situation (ibid.). Men även ansvarsfrågan blir aktuell - vem är ansvarig för att komma på lösningar och se till att de utförs? Finns det några som är mer eller mindre lämpliga att vara ansvariga för lösningarna (Jönson 2010 s. 32)?

Aktörer

Den sista komponenten är att identifiera problemets aktörer. Här blir det aktuellt att identifiera vilka *vi* och *dom* är (Jönson 2010 s. 33). Jönson (2010 s. 32) lyfter in Bakshis (2000) distinktion mellan utsagans och utsägandets aktörer. Utsagans aktörer är dem problemet 'handlar om', de som är direkt påverkade av det. Utsägandets aktör är istället dem som gör anspråk på problemformuleringen, exempelvis poliser som talar om brottslingar (Jönson 2010, s. 33). Detta kan även liknas vid det jag presenterade i teoriavsnittet som anspråksformulerare. Men det går även att lyfta in dramatiserande beskrivningar av aktörer (ibid.). Det kan exempelvis visas genom tydliga uppdelningar av roller: offer, förövare, syndabock, räddaren/hjälten m.m.

4.2 Analysförfarande

I detta avsnitt kommer jag att konkret gå igenom hur min analys har gått till och hur uppsatsens analyschema samt kodning har sett ut.

4.2.1 Analysschema och kodning

Jag har hämtat uppsatsens analyschema från Jönsons (2010 s. 8). Jag har gjort vissa modifieringar av det schema som Jönson presenterar, exempelvis vilka frågor jag valt att ställa. För att tydligare visa på och argumentera för relevansen för analyschemat kommer jag först presentera det och sedan vidareutveckla varför jag valt att använda mig av det.

Tabell 1. *Analyschema för min uppsats.*

Problemkomponent	Frågor
Karaktär Kodnummer: 1	1a. Hur beskrivs problemet (långtidsarbetslöshet)? 1b. Liknas det vid andra problem? 1c. Om ja - hur?
Orsaker Kodnummer: 2	2a. Vilka orsaker till problemet anges? 2b. Är det en eller flera? 2c. Hur hänger de samman?
Konsekvenser och omfattning Kodnummer: 3	3a. Är problemet stort eller litet? 3b. Är problemet endast lokalt? 3c. Vilka konkreta konsekvenser anges?
Lösningar Kodnummer: 4	4a. Vilka förslag till lösningar finns det? 4b. Varför anses de vara bra? 4c. Vem/vilka ansvarar för lösningarna? 4d. Vem/vilka är lämpliga att lösa problemet?
Aktörer Kodnummer: 5	5a. Vilka aktörer finns i problemet? 5b. Finns det dramatiserande beskrivningar?

Här går det tydligt att se vilka modifieringar jag har gjort för mitt eget analyschema. Jag har tagit bort en problemkomponent (*Illustrationer och exempel*), då jag upplevde att den mest centrala frågan därifrån (*“Hur personifieras problemet?”*) kunde inbegripas i problemkomponenten *Aktörer*. Denna modifiering gjordes då det passar bättre med det

undersökta materialet. Sedan har jag gjort vissa omformuleringar av frågorna och lagt till vissa nya frågor. Det gjorde jag för att anpassa dem till min uppsats och för att jag enkelt ska kunna förstå vad jag vill få ut frågorna.

I mitt eget analyschema har jag även lagt till kodnummer som används i läsningen av texterna. Kodningen blir en del av analysen (Jönson 2010 s. 56) och är ett sätt att bearbeta materialet (Rennstam & Wästerfors 2015 s. 224). Från början tänkte jag använda mig av färger för att koda materialet, men då jag fick allt material utskrivet blev det lättare att bara skriva ett nummer i textens marginaler. Dessutom har jag gett varje fråga ett eget kodnummer för att kunna identifiera vilken fråga som besvaras i texten. Ju tydligare min kodning blir, desto bättre kan jag underbygga min analys av problemkonstruktionen.

4.3 Insamlat material

Mitt material består av offentliga handlingar från Malmö stads Arbets- och socialnämnd. Innan jag presenterar materialet närmare vill jag kort kommentera vad en offentlig handling är.

Enligt Tryckfrihetsförordningen (1949:105) 2 kap. 1 § (SFS 2018:1801) ska offentliga handlingar ses som allmänna handlingar som alla har rätt att ta del av. En allmän handling inkluderar tryckta, visuella och inspelat material (2 kap. 3 § SFS 2018:1801), som har upprättats av eller inkommit till en myndighet (2 kap. 4 § SFS 2018:1801). Mitt material uppfyller dessa kriterier för lagstiftningens definition av en allmän handling.

Materialet består av dokument från två kommunala projekt, TAMU Malmö och Hela Familjen 2.0., som bedrevs inom ramen för EU-projektet *Etablera fler snabbare* (Malmö stad 2021-06-03). EU-projektet fungerar som en projektplattform för att samordna självständiga projekt som finansieras av Europeiska socialfonden, ESF, eller Europeiska regionala utvecklingsfonden, ERUF (ibid.). Det övergripande målet för Etablera fler snabbare är att, precis som namnet berättar, hjälpa malmöbor att etablera sig på arbets- och bostadsmarknaden.

Innan jag går vidare till att presentera materialet vill jag kommentera omfattningen i materialet. Projektansökan för Hela Familjen 2.0 var gedigen och gav mig material att analysera, men de övriga dokument som medföljde gav inte lika mycket utrymme för analys. TAMU Malmö genererade dock fler dokumenttyper och jag fick därför ett större urval att analysera. Tyvärr var detta inget jag kunde påverka i någon vidare utsträckning, eftersom att dokumenten skickades till mig från Arbets- och socialnämnden. Därför kommer analysen av materialet bli

“ojämn”, men jag kommer att diskutera detta mer på andra ställen i uppsatsen. Jag kommer nu gå närmare in på att beskriva de två projekt som utgjort mitt material.

TAMU Malmö

“Det övergripande målet med TAMU Malmö var att bidra till ökad integration i samhällslivet för unga i utanförskap och genom detta minska ungdomsarbetslösheten i Malmö.” (Malmö stad 2021-06-03)

TAMU Malmö riktade sig till malmöbor mellan 18-29 år och syftade till att få unga ut på arbetsmarknaden. Detta skulle göras genom att erbjuda deltagarna yrkesutbildning på nio månader med inriktning på restaurangbranschen. Utbildning blandade teoretiska och praktiska moment och bedrevs i huvudsak i projektets egna lunchrestaurang i Limhamn. TAMU Malmö riktade sig särskilt till unga med ‘social anpassningsproblematik’ och skulle därför också fungera som ett sätt för deltagarna att stärka sin sociala handlingskompetens. För att nå ut till potentiella deltagare var tanken att Arbetsförmedlingen, kommunens enhet för ekonomiskt bistånd och Försäkringskassan skulle remittera sina klienter till projektet. Projektet pågick mellan 2016-02-01 – 2019-01-31 och hade en total budget på 19 950 811 kronor, varav drygt hälften finansierades av ESF. TAMU Malmö är idag en del av Malmö stads ordinarie verksamheter för arbetsmarknadsinsatser.

Hela Familjen 2.0

“Genom att främja sysselsättning och etablering för föräldrarna motverkas framtida social utsatthet och arbetsmarknadsrelaterad problematik och utanförskap för barn och unga.” (Malmö stad 2021-06-03)

Hela Familjen 2.0 bedrevs helt inom ekonomiskt bistånd och riktade sig till barnfamiljer där föräldrarna redan var klienter hos enheten och som erhållit försörjningsstöd i minst två år. Projektet var en vidareutveckling av en metod som utarbetats i stadsdelsområdena Södra innerstaden, Husie och Herrgården. Metoden bygger på att socialsekreterare jobbar intensivt med de enskilda familjemedlemmarna för att kartlägga deras enskilda och gemensamma behov. Målet var att föräldrarna skulle komma närmare arbetsmarknaden, men även att barnen i familjen

skulle gå kvar i skolan. Projektets socialsekreterare och deltagare hade tät kontakt med bland annat kommunens arbetsmarknadsavdelning, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och primärvården. Projektet pågick mellan 2016-10-01 – 2019-02-28 och hade en total budget på 32 018 553 kronor, varav drygt hälften finansierades av ESF. Redan från början påbörjades en implementering av Hela Familjen 2.0-metoden i den ordinarie verksamheten, vilket även fortsatte efter projektets slut.

4.3.1 Urval

Urval inom kvalitativ forskning ser ofta annorlunda ut från det inom kvantitativ forskning. (Bryman 2012 s. 416). Kvantitativ forskning fokuserar på sannolikhetsurval medan kvalitativ forskning tenderar att använda målstyrda urval (ibid.). Ett målstyrt urval handlar om att generera ett urval som faktiskt kan besvara ens forskningsfrågor (Bryman 2012 s. 418). Då är det även viktigt att den som utför studien kan argumentera för sitt urval och varför det är relevant (ibid.).

I mitt fall började idén till min studie med att jag ville undersöka begreppet utanförskap. Jag började också rikta in mig på att se hur begreppet förstås i en kontext för socialt arbete. På så vis blev det nästan självklart för mig att studera utanförskap som ett socialt problem - vad betyder det egentligen? Jag är själv bosatt i Malmö och är intresserad av vad som händer i min egen stad. Malmö är även en stad som kommer på tal när man diskuterar utanförskap och sociala problem i media, på sociala medier och från politiskt håll, iallafall enligt min erfarenhet. Därför blev det också intressant att studera hur detta begrepp får en roll i socialt arbete i just Malmö. Det var därför jag började rikta in mig på att ta reda på hur Malmö stads verksamheter använde sig av begreppet. Jag hittade de två projekten efter att jag gjort en enkel sökning på “utanförskap” på Malmö stads hemsida och bestämde mig för att börja med dessa då jag upplevde att det skulle passa bra in på min forskningsfråga. Men när jag väl begärt ut materialet och börjat gå igenom det upptäckte jag att det inte alls passade. Efter samtal med min handledare kom vi på att “långtidsarbetslöshet” var ett bättre begrepp att undersöka utifrån materialet. Detta eftersom projekten dels riktar sig till människor som befinner sig i långvarig arbetslöshet, dels då projektet var inom ramen för socialt arbete i kommunen. Mitt urval var ett målstyrt urval, som dessutom genererade i en omformulering av min ursprungliga forskningsfråga.

4.4 Metodens tillförlitlighet

Det här avsnittet kommer att diskutera i vilken utsträckning studien kan uppnå tillförlitlighet i sina metodologiska val. Först förs en diskussion om vad begreppen *reliabilitet* och *validitet* generellt betyder inom kvalitativ forskning och dokumentstudier, för att sedan diskutera dess relation till perspektivanalysen. Avslutningsvis reflekterar jag över min egen förförståelse inför studien och på vilket sätt forskarrollen sätts i ett annorlunda ljus inom socialkonstruktionism.

4.4.1 Tillförlitlighet i kvalitativ forskning

Inom samhällsvetenskaplig forskning är reliabilitet, replikerbarhet och validitet grundläggande kriterier för att bedöma en hur tillförlitlig en studie är (Bryman 2012 s. 46). Reliabilitet syftar till om studiens resultat skulle upprepas om studien skulle göras om, eller om det är för påverkat av slumpmässiga villkor; replikerbarhet syftar till hur väl studiens metod är beskriven för att kunna upprepas (Bryman 2012 s. 47); validitet syftar till om studiens resultat överensstämmer med studiens syfte och frågeställningar - har man mätt det man sagt att man ska mäta? (ibid.). Dessa kriterier ses främst som lämpliga inom kvantitativa studier där forskaren vill undersöka fenomen som går att mäta, vilket gör det svårt för kvalitativa studier att leva upp till kraven (Bryman 2012 s. 389). Men även kvalitativa studier måste kunna bedömas som tillförlitliga och det finns det olika sätt att anpassa dessa begrepp till den kvalitativa forskningen. Det är möjligt att fortfarande använda begreppen validitet och reliabilitet, men att då modifiera betydelsen av dem (Bergström & Boréus 2005 s. 41f). Bergström & Boréus (2005 s. 43) betonar att *intersubjektivitet* kan användas för kvalitativa dokumentstudier, vilket innebär att ett exempelvis forskarlag har en samstämmig tolkningsram och kommer till samma slutsatser av samma material. Det blir ett sätt att säkra reliabiliteten i studien (ibid.). Men de är också medvetna om att intersubjektivitet kommer från en empiristisk tradition, där objektiva analysverktyg anses vara möjliga, vilket fått utstå kritik från forskare inom samhällsvetenskap och humaniora (Bergström & Boréus 2005 s. 43). För studier som utförs av enskilda forskare är *intrasubjektivitet* ett alternativ, vilket innebär att forskaren får samma analysresultat av samma material om analysen görs vid olika tidpunkter (ibid.). För att stärka reliabiliteten, genom exempelvis intersubjektivitet eller intrasubjektivitet, i textanalyser handlar det om att noggrant återge analysförfarandet (Bergström & Boréus 2005 s. 43). Överlag förespråkar de en transparent och öppen redovisning av allt från forskarens förförståelse till tolkning av resultat för att stärka studiens validitet och reliabilitet (ibid., s. 42).

För studier där dokument och texter utgör det empiriska materialet har John Scott (1990, refererad till i Bryman 2012 s. 543f) presenterat fyra kriterier att förhålla sig till åtanke: *autenticitet* (är dokumentets ursprung och äkthet ovisst?), *trovärdighet* (innehåller det felaktigheter eller oriktiga uppgifter?), *representativitet* (är materialet representativt för den sortens dokument och avsändare?) och *meningsfullhet* (går det att förstå materialet?) (Bryman 2012 s. 543f). Det bör förtydligas att god *källkritik* är grundläggande för det första kriteriet, och forskaren bör kunna redogöra för sin källkritiska hållning (Bergström & Boréus s. 43f). För offentliga dokument, från exempelvis statliga myndigheter (Bryman 2012 s. 549f), kan dessa kriterier till synes vara oproblematiska och enkla att bekräfta. Samtidigt är det viktigt att inte ta dem för givet, utan granska dokumenten med hjälp av dessa kriterier. En aspekt för dokument som är utgivna av offentligt styrda organisationer, såsom myndigheter och kommuner, är vem som ska räknas som avsändare (Mogalakwe 2009 s. 52). Det är texter författade av tjänstemän inom organisationen, men hen står inte som utgivare (*ibid.*) Är det etiskt försvarbart att hänvisa till enskilda tjänstemän i dokumentstudier? Här menar Mogalakwe (2009 s. 53) att det är befogat att fortfarande se den offentliga organisationen som slutgiltig avsändare eftersom den har accepterat och godkänt dokumentet i sin helhet. Det blir då möjligt att kritiskt granska en styrande organisation istället för enskilda tjänstemän. Att ett dokument ska vara meningsfullt i den mån det är förståeligt och tydligt påpekar Scott (1990, refererad till i Mogalakwe 2009 s. 54) kan betyda två saker: en ordagrann mening och en tolkande mening. Det räcker inte att enbart läsa texten ordagrant, utan forskaren måste också tolka och dekonstruera textens mening (*ibid.*).

4.4.2 Tillförlitlighet och socialkonstruktionism

Socialkonstruktionismen ifrågasätter den objektivistiska synen på empiri och kunskap som något statiskt och neutralt (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 154). Den kritiken gäller även synen på god och riktig vetenskap, där det finns regler att förhålla sig till (exempelvis det som diskuterades i tidigare avsnitt) (*ibid.*). Det betyder inte att man ska förkasta dem helt och inte bemöda sig med att försöka säkra god kvalitet i sin forskning. Men det ger utrymme för att ge en kritisk blick på vad som anses som bra och riktig vetenskap. Inom socialkonstruktionistisk forskning uppkommer även frågor om vad man *vill* och *kan* säga om sina slutsatser och analyser (Wetherell 2001 s. 395; Burr 2015 s. 178). Man ämnar inte att kunna presentera "sanningar" och

objektiv fakta kring den studerade omvärlden (Burr 2015 s. 177). Istället försöker man visa en version av verkligheten, hur den kan förstås, men samtidigt framhålla att det inte är det enda sättet (ibid.).

4.4.3 Uppsatsens tillförlitlighet

Som ovan beskrivet ämnar inte socialkonstruktionistiska studier att presentera några sanningar. Detsamma gäller även för denna uppsats. Jag har inga intentioner om att dra generaliserande slutsatser om förståelsen för långtidsarbetslöshet som ett socialt problem bland allmänheten, eller ens i Malmö stads arbetsmarknadsprojekt. Det uppsatsen presenterar är ett sätt att analysera hur ett socialt problem konstrueras i det empiriska materialet.

Tyvärr begränsar också materialet i sig mina möjligheter att tala generaliserande ens om det empiriska materialet jag faktiskt studerat. Som jag tidigare beskrivit genererade min ansökan till Arbets- och socialnämnden ett begränsat urval av material och det får givetvis en negativ inverkan på vad jag kan uttala mig om. Jag är själv medveten om att det begränsar uppsatsens tillförlitlighet och mina möjligheter att fullfölja studiens syfte.

4.4.4 Forskarens roll och förförståelse

Jag är generellt politiskt intresserad av frågor som rör samhället, socialpolitik och välfärden. Mitt intresse för uppsatsen uppkom därför ganska naturligt; jag övervägde olika socialpolitiska frågor och begrepp som skulle vara roliga och utmanande att undersöka. Från början var det faktiskt tänk att jag skulle göra denna studie utifrån ett annat begrepp, *utanförskap*. Men efter att ha gått igenom materialet kom jag och min handledare fram till att ett bättre tema är *långtidsarbetslöshet*. Det berodde främst på att var betydligt lättare att undersöka utifrån det materialet jag fått fram. Min handledare hjälpte mig att hitta ett fokus som täckte det jag intresserade mig för, men också vävde samman det jag funderat i formulerandet av uppsatsidé. Det hjälpte det mig att få en inriktning som faktiskt är möjlig att undersöka.

Givetvis påverkar dessa förkunskaper om ämnet uppsatsens arbete. Jag har jobbat hårt för att inte låta det aktivt styra mig och har noga gjort avvägningar i alla fynd jag gjort. Eftersom uppsatsen har en socialkonstruktionistisk ansats finns det inget anspråk på att redogöra för

objektiv fakta (Burr 2015 s. 177). Min uppgift blir istället att presentera *en* analys, *ett* synsätt, av många möjliga (Winther Jørgensen & Phillips s. 29).

4.7 Forskningsetiska överväganden

Vetenskapsrådets (2002) rapport om forskningsetiska principer för humanistisk-samhällsvetenskaplig är idag delvis utdaterad på grund av förändringar i lagstiftning. Men det är fortfarande relevanta råd som man bör ha med sig i forskningsarbetet. Eftersom jag inte får mitt empiriska material från individer, exempelvis genom intervjuer eller personliga dokument, blir dock dessa svåra att applicera. Det material jag använder i uppsatsen är offentliga handlingar som jag begärt ut från Arbetsmarknads- och socialnämnden i Malmö stad. De personuppgifter som finns i dokumenten är mailadress, telefonnummer och anställningstyp till de som är projektansvariga för varje avdelning. Dessa kommer inte redovisas i uppsatsen då jag inte funnit någon meningsfull relevans för att redovisa dem i förhållande till uppsatsens syfte och frågeställning.

En etisk aspekt att ha i åtanke är att, även om jag finner det som osannolikt, om dem som deltagit eller deltar i projektet, eller deras anhöriga, skulle läsa denna uppsats. Inte för att det skulle finnas något som går att koppla till dem som personer i texten, men de kan uppfatta analysen i uppsatsen som personlig ändå. De har deltagit i projektets arbete och utpekats som målgrupp och kan uppleva sig som outtalat utpekade. Jag finner det som sagt osannolikt att någon av dem skulle läsa uppsatsen; dels eftersom vi är främlingar för varandra; dels skulle vara svårt för dem att ens känna till uppsatsen. Trots det ämnar jag att använda ett respektfullt språk som inte pekar ut personerna som deltagit i projektet.

Pace och Livingston (2005 s. 38) har tagit fram fyra etiska kriterier för internet- och dokumentstudier:

- “1. Materialet ska vara offentligt och redo att användas*
- 2. Det behövs inget lösenord för att få tillgång till materialet*
- 3. Materialet innehåller inga känsliga uppgifter*
- 4. Det finns ingen policy som hindrar en från att använda materialet”*

(Min översättning)

Dessa kriterier är främst riktade mot netografiska studier, det vill säga studier vars empiriska material kommer från internetkällor. Då mitt material är offentliga handlingar som inte finns att

ladda ner på en hemsida, utan måste begäras hos ansvarig nämnd, går det inte att automatiskt tillämpa dessa kriterier på min studie. Däremot ser jag dem som bra riktlinjer att förhålla mig till och anser att mitt material uppfyller dessa kriterier.

5. Resultat och analys

Det här avsnittet ägnas åt en redovisning och analys av materialet i två steg: först kommer jag att redovisa projekten gemensamt utifrån varje komponent i analysformatet. Det kommer framgå tydligt från vilket av projekten informationen kommer. I det andra steget analyserar jag det presenterade materialet med hjälp av de teoretiska begrepp jag återgett tidigare. Denna uppdelning av resultat- och analysavsnittet syftar till att göra det tydligt för både mig och läsaren vad som är en del av analysformatet och vad som är en del av analysen. Syftet med detta avsnitt är inte att redogöra för om något klassas som rätt eller fel, då det inte heller är tanken med uppsatsen.

5.1 Steg ett

5.1.1 Karaktär

Problemets, långtidsarbetslöshet, karaktär har inte varit helt lätt att utröna i materialet. De möjliga “karaktärsbeskrivningar” som finns bottenar i vad som anses vara problemets orsaker och konsekvenser. Det finns vissa generella beskrivningar, exempelvis skriver man i TAMU Malmö:

“Malmö har ett stort antal unga män och kvinnor som står utanför arbetsmarknaden. En del personer i målgruppen står särskilt långt ifrån arbete [...]” (E1 s. 2).

Men det följs genast upp av följande mening:

“och de flesta har som gemensam faktor någon form av socialt hinder för utbildning och arbete på grund av till exempel droger eller kriminalitet” (ibid.).

På grund av detta har kodning av materialet varit svår. Den ledande frågan för komponenten *karaktär* är “Hur beskrivs problemet?”. Det jag främst har kunnat se i materialet är att det beskrivs utifrån konsekvenser och orsaker. En del citat hade därför lika gärna kunnat tillhöra

konsekvenser och omfattning eller *orsaker*, men jag har fått göra vissa val i analysen för att försöka skapa en tydligare bild av materialet.

I TAMU Malmö skriver man:

“Individen får möjlighet att ta del av ett praktiskt yrkesförberedande lärande mot specifika branscher samtidigt som den sociala handlingskompetensen stärks [...] för att öka anställningsbarheten hos unga i Malmö stad” (E1 s. 10).

I det här exemplet framgår det att det är individerna, eller deltagarna, som inte är rätt utrustade inför samhällets arbetsmarknad. TAMU Malmö skriver även att man vill:

“(g)e unga malmöbor med social problematik reella och bevisligen fungerande verktyg för att kunna finna, få och behålla ett arbete eller en utbildning och bli självförsörjande” (E1 s. 10)

Vad gruppens “sociala problematik” innebär konkretiseras inte direkt. Men indirekt förklaras det genom att ta upp bland annat kriminalitet, droger och oavslutad gymnasieutbildning. Utifrån dessa citat vill jag påvisa att problemets karaktär blir synonymt med individens karaktär eller beteende - en bättre fråga hade kanske varit “Hur beskrivs individen?”. Det tas upp i materialet att Malmö stad behöver utveckla nya arbetssätt för att möta denna målgrupp, men det är inte bristen i deras arbetsmetoder som framställs som ett problem. Ord som ‘handlingskompetens’ och ‘anställningsbarhet’ framhäver snarare att individerna har svårt att anpassa sig till vad vi ser som normalt beteende på en arbetsplats. Exempelvis skriver man i TAMU Malmö:

“Intervjuade företag i Malmö bekräftar att de egenskaper som värdesätts hos arbetssökande är kopplade till sociala förmågor mer än faktiska yrkeskunskaper” (E1 s. 5)

Ett andra karaktärsdrag materialet presenterar är inaktivitet eller sysslolöshet. I Hela Familjen 2.0 skriver man:

“Att närma sig arbetsmarknaden kan t.ex. vara att efter många års sysslolöshet påbörja regelbunden sysselsättning som stärker individens möjligheter att på sikt bli självförsörjande” (E4 s. 9).

Även om en deltagare inte skulle få ett arbete eller påbörja en utbildning genom eller på grund av projektet, skulle det "räcka" om hen fick en sysselsättning. Sysselsättning är ett begrepp som förekommer i båda projektens material men som inte specificeras. Däremot blir sysslolöshet/inaktivitet nästan synonymt med långtidsarbetslöshet.

Ett tredje karaktärsdrag som presenteras i materialet beskriver även långtidsarbetslöshet som ett ekonomiskt problem. Det presenteras dels som ett privatekonomiskt problem, där självförsörjning och arbete är en central faktor för god hälsa (E1 s. 2f). I Hela Familjen 2.0 är en av kriterierna för målgruppen att de ska ha mottagit försörjningsstöd i minst 24 månader. TAMU Malmö lyfter att bristen på arbete för unga gör att

"(d)e riskerar ett varaktigt utanförskap med risk [...] att bli långvarigt ekonomiskt beroende av sina föräldrar eller av försörjningsstöd" (E1 s. 2).

Samtidigt presenteras bristen på självförsörjning också som ett samhällsekonomiskt problem, där individers behov av försörjningsstöd blir en ekonomisk last för samhället. Båda projekten tar upp att en "positiv effekt" av självförsörjning är att stadens kostnader för försörjningsstöd skulle minska.

5.1.2 Orsaker

I projektansökan för TAMU Malmö till ESF skrivs det att målgruppen har en "*bakgrund med komplex problematik*" (E1 s. 2) och har låg tillit till samhället och dess stödfunktioner. Detta framställs både som en orsak till, men även en konsekvens av, att målgruppen är utan arbete.

Målgruppens sociala hinder och sociala problem framställs som den starkast bidragande orsaken till deras situation. I TAMU Malmös projektansökan tar man upp att målgruppen har oavslutade studier eller låg utbildning och möjlig inblandning i missbruk och kriminalitet (E1 s. 2). Även Hela Familjen 2.0 tar upp brist på gymnasieutbildning som en orsak till långtidsarbetslöshet (E4 s. 4).

Integration är ett uttalat ämne i materialet, eller uttalat på det sätt att ordet inte nämns direkt. Men det framkommer ändå en bild av att integration är en del av projekten. I utvärderingen av TAMU Malmö skriver man helt enkelt "*(d)en största delen av de intervjuade är*

invandrade” (E2 s. 20). Deltagarnas kunskaper i det svenska språket kommenteras även. I Hela Familjen 2.0 tar man upp att

“(k)ön, ålder och etnicitet spelar stor roll för individers möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden” (E4 s. 4).

Det finns alltså kunskap om att exempelvis etnicitet påverkar människors möjligheter i samhället. Men det är inget som tas upp direkt i projektmål, målgruppsbeskrivning eller arbetsmetoden. Istället läggs fokus på det man kallar sociala hinder och problem.

5.1.3 Konsekvenser och omfattning

Projektansökan för Hela Familjen 2.0 lyfter att barns uppväxtvillkor spelar stor roll för deras framtid (E4 s. 3f). Det redovisas återkommande statistik om konsekvenser för barn när deras föräldrar är arbetslösa eller socialt utsatta, bland annat i det här citatet:

“Forskning har även bekräftat ett tydligt samband mellan föräldrars sysselsättningsgrad och ungdomars utbildningsgrad. Barn till försörjningsstödstagare och lågutbildade föräldrar löper ökad risk att hamna i långvarig inaktivitet och social utsatthet med låga betyg i grundskolan, lägre sannolikhet att klara gymnasiet och högre sannolikhet att sakna både sysselsättning och inkomst vid 22 års ålder” (E4 s. 4).

Föräldrarnas situation är alltså avgörande för hur deras barns liv kommer att se ut. Om då föräldrarna befinner sig i långtidsarbetslöshet kan konsekvenserna bli väldigt stora.

TAMU Malmö lyfter upp möjliga konsekvenser av arbetslöshet:

*“*Arbetslöshet, särskilt långvarig arbetslöshet, ökar dödlighet, såväl totaldödlighet som dödlighet i självmord och hjärt-kärlsjukdom.*

**Arbetslöshet ökar psykisk ohälsa, och i viss utsträckning även ökad risk för somatisk ohälsa*

**Det finns samband mellan arbetslöshet och missbruk av alkohol och droger*

**Arbetslöshetens längd och hälsopåverkan, ju längre arbetslöshet desto större risk för negativa hälsoeffekter”* (E1 s. 3)

Det är tydligt att långtidsarbetslöshet inte bara är en fråga om ekonomisk förlust och avsaknad av sysselsättning, utan har även allvarliga konsekvenser som blir en fråga om liv och död.

Omfattningen av långtidsarbetslöshet presenteras både lokalt och regionalt, men även i jämförelse hur omfattningen ser ut nationellt:

“Arbetslösheten i Malmö är historiskt sett högre än i landet som helhet och i jämförelse med andra stora städer. [...] Skåne tillhör de län där ungdomsarbetslösheten och är markant högre än i landet i övrigt och arbetslöshet är högre bland utrikes födda” (E1 s. 4).

“Skillnaderna mellan olika grupper arbetslösa är stora och ihållande över tid. 62 procent av de som är inskrivna vid Arbetsförmedlingen i Skåne tillhör gruppen av arbetslösa med en utsatt ställning på arbetsmarknaden” (E4 s. 4).

“Den största risken för långtidsarbetslöshet och framtida arbetsmarknadsrelaterade problem finns hos unga som saknar fullföljd gymnasieutbildning och personer som är utrikes födda eller har någon form av funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga” (ibid).

5.1.4 Lösningar

Den lösningen som framhävs i båda projekten, och som är det huvudsakliga målet för båda, är sysselsättning och självförsörjning. Varför dessa i sig är viktiga beskrivs inte direkt, utan legitimeras genom att beskriva konsekvenserna av motsatsen - arbetslöshet. I Hela Familjen 2.0 lyfts även konsekvenserna för barns uppväxt när föräldrarna är långvarigt arbetslösa som en legitimering av målet:

“Satsningen (projektet, min kommentar) stärker och förbättrar livsvillkoren för samtliga barn och unga i de deltagande familjerna. De ungas behov identifieras i projektet, och kan då också matchas med lämpliga insatser. Med en stabilare situation i hemmet stärks möjligheterna till en lyckad skolgång, något som i sin tur skapar bättre möjligheter senare i livet i form av fortsatta studier och arbete. Risken att hamna i kriminalitet och/eller missbruk minskar, och sannolikheten att de unga själva blir försörjningsstödstagare i vuxen ålder blir lägre” (E4 s. 6)

I TAMU Malmös ansökan lyfter de särskilt att konsekvenspedagogik ska genomsyra arbetet. Det är ett förhållningssätt som innebär att deltagarna anses vara kompetenta och har fullt ansvar för sina egna handlingar:

“De (deltagarna) skulle se att de, som fria och ansvarstagande individer, har möjlighet att välja bort destruktiva handlingar och istället välja konstruktiva. Vägen framåt formas utifrån en konsekvens av de handlingar de väljer - konsekvenspedagogik” (E1 s. 5, hänvisning till Jens Bay 1981).

Samtidigt menar man att målgruppen saknar social kompetens för att fungera på en vanlig arbetsplats. En av frågorna jag ställde mig under kodningen av materialet var vem eller vilka som anses vara *lämpliga* att lösa problemet. Här menar jag att projektförfattarna visserligen tycker att deltagarna är kapabla att ta ansvar över sin situation och vill med konsekvenspedagogiken förstärka det egna ansvaret. Men samtidigt verkar man inte anse att deltagarna är *lämpliga* att lösa sin egen situation. De har ansvar för sina handlingar och dess konsekvenser, men det är inte *lämpligt* att enbart förlita sig på dem då de fortfarande behöver tränas i social kompetens:

“Genom samverkan med arbetsledare och arbetslag tränas deltagaren i det sociala samspel som råder på en arbetsplats” (E1 s. 3).

“Genom de pedagogiska metoderna och handledande samtal som sker i arbetssituationerna får deltagaren stöd i konsekvensbeskrivning av vald handling” (ibid.).

Ovanstående citat belyser enligt mig den delade synen som projektet har på deltagarna och deras förmåga att lösa sin situation. De är ansvariga, men behöver hjälp att göra “rätt”.

5.1.5 Aktörer

Det finns tre huvudsakliga aktörer i materialet: målgruppen/deltagarna, socialsekreterare samt arbets- och yrkesledare. Varför jag inte skiljer på målgrupp och deltagare är för att de ofta jämföras i materialet. I de fall där de särskiljs handlar det framförallt om att det gjorts mindre justeringar under projektets gång, exempelvis för åldersgrupper. Det hade varit intressant att

fördjupa analysen för att se hur dessa förändringar påverkar konstruktionen av problemet. Tyvärr inser jag att det inte finns utrymme inom den givna tidsram som finns för uppsatsen.

Målgruppen/deltagarna

Målgruppen för projekten är i olika åldersgrupper, men det är långtidsarbetslöshet som är den gemensamma nämnare. Som tidigare beskrivits bedöms de ha sociala hinder och sociala problem, men det utvecklas även i TAMU Malmös slutrapport:

“Man ringar in målgruppen ytterligare genom att lyfta fram parametrar som språksvaghet, missbruk och kriminalitet, oavslutade studier och oförmåga att behålla ett arbete” (E3 s. 2)

Ord som ‘svaghet’ och ‘oförmåga’ ger inte positiva associationer. Istället kan det liknas med att vara slapp och hjälplös, att man är inkompetent och okunnig. Att det dessutom nämns i samma mening som missbruk och kriminalitet kan tolkas som att de ses som lika allvarliga; att inte kunna det svenska språket eller vara arbetslös blir lika riskabelt som att bryta mot lagen.

Båda projekten lyfter att målgruppen har eller kan ha varit deltagare i liknande projekt och/eller insatser:

“Olika arbetsmarknadsinsatser har prövats utan bestående resultat” (E4 s. 3)

“Många av de som kommer att skrivas in på TAMU Malmö har troligtvis har deltagit i andra insatser tidigare, men av olika anledningar avbrutit” (E1 s. 7).

Det kan tolkas som att de är ‘hopplösa’ och ‘misslyckade’, eftersom de redan fått hjälp flera gånger utan att “lyckas” bli självförsörjande. Här går det även att dra kopplingar till det som diskuterades under *Lösningar*, nämligen om målgruppen är lämplig att lösa sin egen situation, vilket framförs med olika synsätt i projekten. Å ena Hela Familjen 2.0 lyfter inte huruvida deltagarna i projektet har ett egenansvar. Men det kan fortfarande säga något om synen på deltagarna, även om det inte nämns. Det kan tolkas som att det är självklart eller oproblematiskt att inte se deltagarna som kunniga nog att lösa sin egen situation.

Å andra sidan betonar TAMU Malmö deltagarnas egna ansvar över sin nuvarande situation och framtid. Det kan ses som en ansvarsförskjutning från projektet till individen - om personen

hoppas av projektet är det hens eget fel, inte något som nödvändigtvis har med projektet att göra. Men det kan också tolkas som att projektet tilldelar individerna agens och att de har makt över sina liv.

Socialsekreterare

Materialet presenterar en positiv bild av socialsekreterarnas roll i projekten. Hela Familjen 2.0 skriver att

“Metoden Hela familjen bygger på två centrala begrepp: Närhet och Helhet. [...] Socialsekreteraren arbetar med alla individer i en familj, inte bara en, och utifrån flera livsområden såsom arbete, ekonomi, boende och hälsa. Problematiken är ofta komplex och tack vare helhetsperspektivet kan socialsekreteraren lättare identifiera de olika svårigheter och lösningar som finns. [...] Deltagarna får stödjande och motiverande samtal med handläggaren. Metoden bygger tillit och relationer mellan handläggare och individ” (E4 s. 5).

“Inom Hela familjen ges utrymme för socialsekreteraren att vara delaktig i mer okonventionella sammanhang, t.ex. vid besök hos skolkuratorn, samt ha konsultation med samverkanspartners, [...] i de fall det finns familjemedlemmar som mår psykiskt dåligt” (ibid.)

Denna framställning av socialsekreteraren som görs kan tolkas som att hen är en slags ‘befriare’ som kan rädda familjerna ur deras situation. Eftersom deltagarna inte tillskrivs någon agens förstärks dikotomin mellan dem och socialsekreteraren - de hjälplösa vs. hjälparen.

Arbets- och yrkesledare

I TAMU Malmö har socialsekreterare inte en lika tydlig roll som i Hela Familjen 2.0. Där är det istället projektets arbets- och yrkesledare som står i fokus:

“Kunniga yrkesutövare med pedagogisk fallenhet och en tilltro och vilja att arbeta efter konsekvenspedagogisk systemteori. Yrkeslärarna på TAMU Malmö bör rekryteras från de branscher och företag som man hoppas möta med nya medarbetare” (E1 s. 14).

“Genom uppbyggnaden och strukturen i TAMU får deltagaren under handledning av yrkeskunnig personal möjlighet att utveckla sitt fackmässiga kunnande” (E1 s. 3).

Arbets- och yrkesledarnas roll beskrivs inte i samma termer av ‘räddare’ och ‘hjälpare’ som socialsekreterarna. De framställs istället som experter och ‘riktiga’ arbetare då de kommer direkt från arbetsmarknaden. Arbets- och yrkesledarnas erfarenhet inom och koppling till branschen blir i sig en lösning och det framträder i materialet att deras roll i projektet är av största vikt. Exempelvis i detta citat:

“*[Genom] att anställa erkända och yrkesaktuella personer inom branschen skapas en lärandemiljö som är verklighetstrogen [...]. Yrkeslärarna kommer på så vis även kunna bistå deltagarna med relevant coaching och råd samt kontakter*” (E1 s. 14).

Arbets- och yrkesledarna bidrar med en viss “äkthet” till projektet, vilket även lyfts fram som något positivt av projektets remittenter:

“*Man menade att det är bra att det handlar om matlagning men positivt att det också innehåller moment som servering och kassa*” (E2 s. 32).

För att göra ovanstående redovisning än mer tydlig använder jag den tabell över analys-schemat som presenteras i metodavsnittet och sammanfattar diskussionen utifrån varje komponent.

Tabell 2. Resultat redovisat i analys-schemat.

Problemkomponent	Resultat
Karaktär	<ul style="list-style-type: none">● Individens förmågor och situation● Inaktivitet/sysslöshet● Ekonomi
Orsaker	<ul style="list-style-type: none">● Oavslutad utbildning, låg utbildning● Kriminalitet, missbruk● Uttalat: brist på integration
Konsekvenser och omfattning	<ul style="list-style-type: none">● Kriminalitet, missbruk● Psykisk och fysisk ohälsa● Barnens framtid

	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalt projekt, internationellt problem
Lösningar	<ul style="list-style-type: none"> • Arbete • Personlig utveckling
Aktörer	<ul style="list-style-type: none"> • Målgrupp/Deltagare, Socialsekreterare, Arbets- och yrkesledare • Offer, räddare/hjälpare, expert/koppling till verkligheten

5.2 Steg två

Efter det första steget, där jag redovisade materialet med hjälp av analys-schemat, kommer jag nu gå vidare att analysera materialet. Jag kommer använda mig av de teoretiska begrepp som har lyfts i teoriavsnittet, samt koppla analysen till det presenterade kunskapsläget.

Jag har analyserat materialet utifrån Bests (2017 s. 14f) begrepp anspråk, anspråksformulering och anspråksformulerare. Anspråket blir i detta fallet alltså att långtidsarbetslöshet är ett socialt problem. Det framställs dels genom att presentera statistisk och forskning kring konsekvenser, möjliga orsaker och omfattningen. Men det framgår även i de utvärderingar som gjorts av projekten, exempelvis där remitterter och deltagare uttrycker hur 'viktigt' och 'bra' projektet är. Den sortens utsagor skapar legitimitet till projektets anspråk att långtidsarbetslöshet är ett socialt problem. I materialet blir det tydligt att anspråksformuleraren inte är densamma som det Jönson (2010 s. 33) kallar utsagans aktör. Jönson (ibid., s. 32) gjorde en uppdelning mellan utsagans aktör, den problemet berör, och utsägandets aktör, den som gör anspråk på problemformuleringen. I materialet är kommunens tjänstemän dem som gör anspråksformuleringen. Den enda gången som det framgår att utsagans aktörer, målgruppen/deltagarna, är delaktiga i anspråksformuleringen är i förstudien till projektet TAMU Malmö (E1 s. 3). Då får målgruppen önska yrkesområden i vilka de skulle vilja ha utbildning eller praktik inom. I det här fallet blev det restaurangbranschen. Samtidigt framgår det i materialet att detta är något som godkänns av tjänstemännen som jobbar i projektet. Därför går det att ifrågasätta i vilken utsträckning detta kan räknas som ett eget anspråk, det vill säga att projektet utformades av den tilltänkta målgruppen. Om målgruppen önskat ett annat

yrkesområde, hade det godkänts? Hur gick själva förfrågningen till - fick målgruppen komma med önskemål helt fritt eller välja utifrån förhandsvalda yrkesområden som tjänstemännen tagit fram? Eftersom detta inte framgår är det givetvis svårt att dra några slutsatser, men det går att ifrågasätta i vilken utsträckning målgruppen fick vara delaktiga i formuleringen av lösningar. Det är alltså "utomstående" parter som får agera anspråksformulerare i projektet och därmed även formulera problemets karaktär, orsaker och konsekvenser.

Jag har även analyserat materialet utifrån Losekes (2003 s. 27) teori om anspråkets publik. Anspråksformuleraren behöver en publik som förstår och håller med om själva anspråket (ibid.). I materialet framstår i första hand Europeiska socialfonden, ESF, som den primära publiken då de är huvudsakliga finansiärer till projekten. Det innebär att det finns bestämda former för hur anspråksformuleringen ska se ut: det finns formulär för projektansökningar där det framgår vad ansökan behöver innehålla, vilka slags mål som eftersöks och även värdegrundsprinciper som ska genomsyra projektet. Anspråksformuleraren måste anpassa sig efter dessa ramar för att kunna erhålla ekonomiskt bidrag för att genomföra sitt projekt. Detta gör att anspråksformuleringen anpassas efter publikens önskemål och begränsas därmed i hur anspråket kan och får se ut. Därför kan en också ifrågasätta vem som egentligen är anspråksformulerare. Är anspråket redan formulerat av publiken? Blir då anspråksformulerarens jobb i detta fall att övertyga publiken om att de har förstått och accepterat publikens anspråk?

En annan publik som förekommer i materialet är kommunpolitiker och den ansvariga nämnden, i detta fall Arbets- och socialnämnden (ASF) i Malmö stad. Eftersom hälften av finansieringen till projekten kommer från ASF krävs det också att kommunpolitikerna i denna nämnd accepterar anspråket. Det framgår i materialet att projektets syfte kopplas till lokala och regionala mål som satts av kommunfullmäktige och landstinget. På så sätt anpassas anspråket återigen till publiken, då problemet måste kunna sammanlänkas med tidigare anspråksformuleringar gjorda av politiker. Genom att identifiera dessa aktörer menar jag även att det går att hitta det Loseke (2003 s. 31) kallar det sociala problemets industri.

Jag har även analyserat materialet utifrån Bests (2017 s. 3ff, 8ff) uppdelning av synsätt på sociala problem utifrån objektivism och subjektivism. I materialet framkommer det tydliga objektivistiska tendenser i beskrivningen av långtidsarbetslöshet. Det hänvisas återkommande till statistik beträffande omfattning, konsekvenser och påverkan på individ och samhälle. Materialet presenterar ett flertal belegg för att långtidsarbetslöshet skulle kunna ses som ett 'skadligt

tillstånd'. Det visar också på en koppling till den allmänna, objektivistiska synen på arbetslöshet, där statistik och "objektiva mått" blir framträdande för att visa på individ- och samhällsskadan (se till exempel Nordström Skans, Eriksson & Hensvik 2017 s. 91f; SOU 2000:3 s. 74; Arbetsförmedlingen 2017 s. 6; Folkhälsomyndigheten 2020-05-28; Karlsson & Tibajev 2014 s. 263f; Davidsson 2016 s. 64). Samtidigt visar materialet att omgivningens reaktioner på projektet spelar roll, exempelvis i utvärderingar och slutrapporter. På så sätt kan även projektets anspråk ses som ett oroande ämne. Det finns alltså både objektivistiska och subjektivistiska synsätt på långtidsarbetslöshet som ett problem.

Men hur konstrueras då egentligen långtidsarbetslöshet som ett socialt problem i materialet? Utifrån den tidigare presentationen vill jag nu genom en socialkonstruktionistisk ansats peka på några observationer jag gjort i materialet. För det första framställs långtidsarbetslöshet som ett individuellt bekymmer. Det ligger i samhällets intresse att "lösa" detta, men det är fortfarande individens "fel". Även om materialet presenterat en viss förståelse för strukturella hinder, såsom att ålder, etnicitet och kön påverkar människors arbetsmöjligheter, framställs individen och målgruppen ändå som den bidragande faktorn till att problemet finns. Den förskjutningen av problem- och ansvarsformulering är inget nytt och finns i hela samhället (Ulmestig 2013 s. 25f). Målgruppens "sociala problematik" återkommer som både orsak till problemet men också som en faktor att räkna in för hur målgruppen ska hanteras. Det lyfts att målgruppen ofta saknar fullgjord grundskole- eller gymnasieutbildning, vilket även lyfts som en orsak till deras problem. Detta stämmer väl med den tidigare forskning som finns (ESO 2015:3 s. 119; Nordström Skans, Eriksson & Hensvik 2017 s. 93). Individerna inom projektet framställs som socialt missanpassade och i behov av vägledning för att komma på rätt väg. I materialet framkommer också en stark tilltro på socialsekreterarna och yrkes- och arbetsledarna i deras roller som hjälpare/räddare och experter. Det i sin tur förstärker bilden av individen som den missanpassade som behöver deras hjälp för att kunna få ett arbete. Det visar på en koppling ett förhållande till sociala problem som har en lång historia med paternalistiska drag (Meeuwisse & Swärd 2013 s. 27). Individerna i projektet behöver anpassas och lära sig att bli anställningsbara för att komma ur långtidsarbetslösheten. Precis som Davidsson (2016 s. 67) skriver är det anställningsbarheten som är det viktiga. Målgruppen ska dessutom gärna ha genomgått tidigare arbetsmarknadsinsatser utan lyckade resultat, vilket visar på en viss kunskap om de problem som

exempelvis Harkman och Taslimi (2015 s. 3) lyfter med att det finns rundgång på deltagare i arbetsmarknadsinsatser.

Lösningen på detta problemet är givetvis att komma ur arbetslösheten. Att vara självförsörjande framställs som den bästa tänkbara situationen. Men även att “nära sig arbetsmarknaden” ses som ett framsteg, även om det ibland framstår som oklart vad detta egentligen betyder. Min tolkning av materialet är att om en deltagare fullföljer sin tid i respektive projekt räknas det som att vara ett steg närmare arbetsmarknaden. Det säger också något om hur projekten konstruerar sin egen legitimitet, att även om en deltagare inte går vidare till ett arbete är projekten så pass viktigt och bra att det anses vara ett steg närmare att få ett jobb.

6. Diskussion

För att sammanfatta ovanstående analys så visar materialet att det är tjänstemännen för projekten som skapar anspråksformuleringen till långtidsarbetslöshet som problem. Samtidigt har ESF och ASF, som bidrar finansiellt till projekten, redan innan projekten påbörjat detta anspråk genom att sätta upp kriterier och ramar för hur projektansökan ska se ut och generella mål. Materialet presenterar en dubbel syn på sociala problem, där både en objektivistisk och subjektivistisk förståelse tar plats. Långtidsarbetslöshet konstrueras som ett individuellt problem i materialet, men individen är inte lämplig eller kompetent nog att förändra sin situation. Långtidsarbetslöshet anses vara ett allvarligt problem med allvarliga konsekvenser för individerna och omgivningen. Socialsekreterarna och arbets- och yrkesledarna innehar nyckelroller för att hjälpa deltagarna att komma ur sin situation.

Jag upptäckte under arbetet med denna uppsats att den hade gynnats av att innefatta organisationsteori och teorier om policys. Det kan te sig självklart för läsaren, men i början var det inget jag själv reflekterade över när jag valde mitt material. Dock tror jag att studien hade genererat en mer intressant analys genom att integrera en förståelse av hur organisationer och policys påverkar kommunala projekts utformning. Dessvärre upplevde jag själv att jag inte hade tiden eller utrymmet att fördjupa mig i detta perspektiv. Det kan däremot ses som ett förslag till vidare studier.

Jag tror även att perspektivanalysen som metod och det använda materialet inte “matchade” i den utsträckning jag hoppades på från början. Dels då materialet var mycket mindre i omfattning

än jag trodde och dessutom ojämnt fördelat mellan de två projekten. Det gjorde att det första steget i analysen som presenterades ovan utgick mer från den ena projektet, TAMU Malmö, då detta projekt kom med mer material. För det andra var det svårt att tillämpa perspektivanalysens problemkomponenter då dessa ofta “gick in i varandra” i materialet. Exempelvis nämnde jag i analysens första steg att det var svårt att särskilja problemets karaktär från orsaker och konsekvenser. Jag tror att perspektivanalys som metod hade varit lättare att använda i till exempel en litteraturstudie eller genom att studera texter från media. Om jag valt att använda ett annat material hade visserligen uppsatsen fått ett annat fokus, men jag tror samtidigt att jag fått en mer innehållsrik analys.

Eftersom jag valt en socialkonstruktionistisk ansats till denna uppsats fanns det aldrig någon förhoppning om att kunna formulera några generaliseringar av min analys. Analysen ska alltså inte tolkas som hur Malmö stads arbetsmarknadsprojekt generellt ser på och förstår långtidsarbetslöshet. Dessvärre måste jag också erkänna att de brister jag fann i materialet, det vill säga dess omfattning och snedfördelning mellan projekten, hade omöjliggjort vidare generaliseringar. Så även om jag inte använt en socialkonstruktionistisk ansats och hoppades på att kunna göra generaliseringar hade det inte varit trovärdigt att göra med tanke på materialet.

Jag är fortsatt intresserad av hur sociala problem konstrueras och framställs i olika verksamheter. Om jag skulle fortsätta på temat långtidsarbetslöshet och studera detta vidare hade jag riktat in mig på intervjustudier med deltagare i dessa arbetsmarknadsprojekt. Det hade möjliggjort en bredare förståelse för hur långtidsarbetslöshet konstrueras eftersom en sådan studie hade innefattat deltagarnas egna förförståelse, åsikter och tankar.

7. Referenser

7.1 Referenslista

Alfonsson, Johan (2021). Nomaderna på den svenska arbetsmarknaden. Det otrygga arbetslivets framväxt och effekter på klasstrukturen. I: Daniel Suhonen, Göran Therborn & Jens Weithz (red.) *Klass i Sverige. Ojämligheten, makten och politiken i det 21:a århundradet*. Lund: Arkiv förlag.

Andersson, Maria (2003). *Arbetslöshet och arbetsfrihet: moral, makt och motstånd*. Doktorsavhandling. Uppsala universitet.

Benmarker, Helge, Kenneth Carling & Anders Forslund (2007). *Vem blir långtidsarbetslös?* Uppsala: Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU).

Bengtsson, Mattias (2012). Utanförskapet och underklassen. Mot en selektiv välfärdspolitik. I: *Fronesis*, 40-41: s. 177–188.

Bergnéhr, Disa & Sofia Enell (2018). *Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige - En kunskapsöversikt med fokus på ojämlikhet*. Stockholm: Forte - Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

Bergström, Göran & Kristina Boréus (2005a). Diskursanalys. I: Göran Bergström & Kristina Boréus (red). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Göran & Kristina Boréus (2005b). Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I: Göran Bergström & Kristina Boréus (red). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Best, Joel (2017). *Social Problems*. New York: Ww Norton & Co.

Bryman, Alan (2012). *Social research methods*. Fjärde utgåvan. Oxford: Oxford University Press.

Burr, Viviane (2015). *Social Constructionism*. Tredje utgåvan. London: Routledge.

Bäckman, Olof & Anders Nilsson (2011a). "Ung och utanför". I: Susanne Alm, Olof Bäckman, Anna Gavanoas & Anders Nilsson (red). *Utanförskap*. Stockholm: Dialogos.

Bäckman, Olof & Anders Nilsson (2011b). Social exkludering i ett livsförloppsperspektiv.. I: Susanne Alm, Olof Bäckman, Anna Gavanoas & Anders Nilsson (red). *Utanförskap*. Stockholm: Dialogos.

Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner - en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Börjesson, Mats & Eva Palmblad (2007). Introduktion: "Motsatsen till relativism, detta bör vi aldrig glömma, stavas absolutism". I: Mats Börjesson & Eva Palmblad (red). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Davidsson, Tobias (2016). Är arbete inkluderande? Ett kritiskt perspektiv på det tidiga 2000-talets arbetslinje. I: Tobias Davidsson & Frida Petersson (red). *Social exkludering - perspektiv, process, problemkonstruktion*. Lund: Studentlitteratur.

Davidsson, Tobias & Frida Petersson (2016). En introduktion. I: Tobias Davidsson & Frida Petersson (red). *Social exkludering - perspektiv, process, problemkonstruktion*. Lund: Studentlitteratur.

ESO 2015:3. *En förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden*. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Stockholm: Finansdepartementet.

ESO 2011:5. *Sysselsättning för invandrare – en ESO-rapport om arbetsmarknadsintegration*. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Stockholm: Finansdepartementet.

ESS 2006:3. *Svensk aktiveringspolitik i nordiskt perspektiv*. Stockholm: Finansdepartementet.

Harkman, Anders & Mohammad Taslimi (2015). *Vad har hänt med rundgången på arbetsmarknaden? En undersökning av återkommande arbetslöshet under perioden 1992-2012*. Stockholm: Arbetsförmedlingen

Jonsson, Jan O. & Carina Mood (2014). Sociala konsekvenser av ekonomisk utsatthet. Umgänge, stöd och deltagande. I: Marie Evertsson & Charlotta Magnusson (red). *Ojämlighetens dimensioner - uppväxtvillkor, arbete och hälsa i Sverige*. Stockholm: Liber.

Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning & socialt arbete*. Stockholm: Liber.

Karlsson, Jonas & Andrey Tibajev (2014). Utlandsföddas levnadsvillkor. Bakgrund, migration och arbetsliv. I: Marie Evertsson & Charlotta Magnusson (red). *Ojämlighetens dimensioner - uppväxtvillkor, arbete och hälsa i Sverige*. Stockholm: Liber.

Loseke, Donileen R. (2003). *Thinking about social problems: an introduction to constructionist perspectives*. Andra utgåvan. New York: Aldine de Gruyter.

Loseke, Donileen R. & Joel Best (2003). Introduction. I: Donileen R. Loseke & Joel Best (red). *Social problems: Constructionist readings*. London: Routledge.

Mediearkivet Retriever Research (2021). Sökning på arbetslös*

[https://app-retriever-info-com.ludwig.lub.lu.se/services/archive?searchString=arbetsl%C3%B6s*] Hämtad 2021-08-07.

Mogalakwe, Monageng (2009). The documentary research method - using documentary sources in social research. *Eastern Africa Social Science Research Review*, 25 (2): s. 43-58.

Mörtvik, Roger & Kjell Rautio (2009). *Jakten på superarbetskraften*. 3. Stockholm: TCO

Neergaard, Anders (2021). Klassamhällets rasifiering i arbetslivet. I: Daniel Suhonen, Göran Therborn & Jens Weitz (red.) *Klass i Sverige. Ojämligheten, makten och politiken i det 21:a århundradet*. Lund: Arkiv förlag.

Nordström Skans, Oskar, Stefan Eriksson & Lena Hensvik (2017). *Konjunkturrådets rapport 2017*. Stockholm: SNS.

Nybom, Jenny (2011). Activation in social work with social assistance claimants in four Swedish municipalities. *European Journal of Social Work*, 14 (3): s. 339–361.

Nybom, Jenny (2012). *Aktivering av socialbidragstagare – om stöd och kontroll i socialtjänsten. Rapport i socialt arbete 141*. Doktorsavhandling. Stockholm: Stockholms universitet.

Pace, Larry A. & Mary M. Livingston (2005). Protecting Human Subjects in Internet Research. *International Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 10 (1): s. 35 – 41.

Panican, Alexandru & Rickard Ulmestig (2011). Frälsningen, lagen och sanningen i ett kommunalt aktiveringsprojekt. *Socionomens forskningssupplement nr 30*, s. 44-55.

Petersson, Frida & Tobias Davidsson (2016). Definitioner och diskussioner om social exkludering som begrepp och perspektiv. I: Tobias Davidsson & Frida Petersson (red). *Social exkludering - perspektiv, process, problemkonstruktion*. Lund: Studentlitteratur.

Potter, Jonathan (1996). Discourse analysis and social constructionist approaches: theoretical background. I: John T.E. Richardson (red). *Handbook of qualitative research methods for psychology and the social sciences*. Leicester: BPS Books.

Rantakeisu, Ulla, Kirsti Kuusela & Lis Bodil Karlsson (2013). Social utsatthet och marginalisering - en introduktion. I: Lis Bodil Karlsson, Kirsti Kuusela & Ulla Rantakeisu (red). *Utsatthet, marginalisering och utanförskap*. Lund: Studentlitteratur.

Roscoe, Karen D. (2019) Critical discourse analysis and social work. I: Webb, Stephen A. (red.) *The Routledge handbook of critical social work*. Abingdon, Oxon: Routledge.

Rönneling, Anita (2004). *Berättelser från en välfärdsstat. Om förståelse av marginalisering*. Doktorsavhandling. Stockholm: Stockholms universitet.

Sahlin, Ingrid (2018). Misstänkliggörandet av socialbidragstagare. I: Magnus Dahlstedt och Philip Lalander (red). *Manifest - för ett socialt arbete i tiden*. Lund: Studentlitteratur.

SFS 1949:105 *Tryckfrihetsförordning*.

- SFS 2018:1801 *Lag om ändring i tryckfrihetsförordningen*

SFS 1980:620 *Socialtjänstlag*

- SFS 1997:313 *Ändring i socialtjänstlag*

SFS 1997:1268 *Lagen om kommuners ansvar för ungdomar mellan 20 och 24 år*

SFS 2001:82 *Lag om svenskt medborgarskap*

SFS 2001:453 *Socialtjänstlag*

- SFS 2013:421 *Ändring i socialtjänstlag*
- SFS 2021:159 *Ändring i socialtjänstlag*

SFS 2007:813 *Förordning om jobbgaranti för ungdomar*

SFS 2010:800 *Skollag*

SFS 2011:1108 *Förordning om vuxenutbildning*

- SFS 2021:96 *Ändring i förordning om vuxenutbildning*

Statistiska centralbyrån (2021a). Arbetskraftsundersökningarna (AKU).

[<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/arbetskraftsundersokningar/arbetskraftsundersokningarna-aku/>] Hämtad 2021-08-08.

Statistiska centralbyrån (2021b). Stora skillnader i arbetslöshet mellan utrikes och inrikes födda. [<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/arbetskraftsundersokningar/arbetskraftsundersokningarna-aku/pong/statistiknyhet/arbetskraftsundersokningarna-aku-1a-kvartalet-2021/>] Hämtad 2021-08-08.

Statistiska centralbyrån (2021c). Ungdomsarbetslöshet i Sverige. [<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/ungdomsarbetsloshet-i-sverige/>] Hämtad 2021-08-08.

Socialdepartementet (2008). *Sveriges strategirapport för social trygghet och social delaktighet 2008-2010*.

Socialstyrelsen (2010). *Social rapport 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2020). *Statistik om ekonomiskt bistånd 2019*. Socialstyrelsen.

SOU 2000:3. *Delbokslut: Välfärd under 1990-talet – en sammanfattning*.

SOU 2007:2. *Från socialbidrag till arbete*. Betänkande av Utredningen från socialbidrag till arbete.

SOU 2013:78. *Överskuld sättning i creditsamhället?* Betänkande av Utredningen om överskuld sättning.

Tåhlin, Michael (2014). *Arbetslivets gränser. Sysselsättning, matchning och barriärer*. I: Marie Evertsson & Charlotta Magnusson (red). *Ojämlighetens dimensioner - uppväxtvillkor, arbete och hälsa i Sverige*. Stockholm: Liber.

Ulmestig, Rickard (2009). *I arbetslinjens skugga: en studie av relationer och strukturer i ett kommunalt arbetsmarknadsprojekt*. Växjö: Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete, Växjö universitet.

Ulmestig, Rickard (2013). Individualisering och arbetslösa ungdomar. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 19 (3): s. 25-38.

Ungdomsstyrelsen (2008). *Fokus 08. En analys av ungas utanförskap*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:9. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wetherell, Margaret (2001). Debates in discourse research. I: Margaret Wetherell, Stephanie Taylor & Simeon J. Yates (red). *Discourse theory and practice: a reader*. London: Sage.

Winther Jørgensen, Marianne & Louise Phillips (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

7.2 Empiriskt material

E1: Projektansökan för TAMU Malmö till Europeiska socialfonden. Diarienummer 2015/00775

E2: Utvärdering av ESF-projektet TAMU Malmö, slutrapport. Av: TJP Analys & utveckling AB, januari 2018.

E3: Slutrapport för projektet TAMU Malmö till Europeiska socialfonden. Diarienummer 2015/00775

E4: Projektansökan för Hela Familjen 2.0 till Europeiska socialfonden. Diarienummer 2016/00114